БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндечалетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 ФЕВРАЛЬ 1 ВТОРНИК № 22 (3216)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Районнар Советтериниң депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини (1 арын).

Көдээ Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

Соңгуулдаларга алдар кылдыр (1 арын).

Бүгү-эвилелдиң урак-чурулга делгелгези (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң депутаттарынга кандидаттар (2 арын).

Колхозтарда тудут ажылы—чугула сорулга (3 арын).

В. Туметей.—Ленин аттыг колхоз чыл келген тулум сайыраан турар (3 арын).

Совет Эвилели-биле Германияның арасында дайын байдалын соксадыр дугайында шинтирни даштыкыда канчаар көрүп турары (4 арын).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Англияның общиналар палатазында (4 арын).

Кыдат Улус Республиканың иштики хереклеринге АБШ-тың чаржалажыышкыны (4 арын).

Парижте оонак садыгжыларның болгаш ус-дарганнарның хассалыг митингизи (4 арын).

Бирмада чанкайшичи дэербечелерниң идепкейжип турары (4 арын).

ҮҮС-МУҢЧУ ЧОЛААЧЫЛАРНЫҢ МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГАЗЫН НЕПТЕРЕДИР

Үүс муң километрни капитал септелге чокка артери дээш чарыш болза, автомобиль транспортунда социалистиг чарыштың делгерентей хевири болур. Үүс муңчу чолаачыларның бо шимчээшкини болза, автомобильдериниң септелгелер аразының маңнадыышкынының доктаатканнормазын ажыр күүседири дээш мурнакчы чолаачыларның эгелээни социалистиг чарыштың түңнелинде тывылган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидии база иштики курлавырларны мобилизастап турган, үүс муңчу чолаачылар автомобиль транспортунда кол фондуларын чугула кезээ болур автомашиналарны дыка камныг ажыглаарын чедип алганнар. Маңнадыышкынныңның ортумак болгаш капитал септелгете чедир доктаатканнормазын үүс муңчу чолаачыларның ажыр күүседип турары — сөөртүлге планын күүседиринге болгаш ажыр күүседиринге, бүү-үнени чиигедиринге болгаш автотранспорт черлериниң орулгалыын бедиринге улуг ужур-дузалыг болун турар.

Үүс муңчу чолаачылар боттарының кызымак, үлегерлиг күш-ажылы-биле автомобиль транспорттунга технякага камныг болур чоруктуң депшилгелиг нормаларын ажылдап кылырынга болгаш нептередиринге боттуг арганларны тургусканнар. Үүс муңчу чолаачыларның бо шимчээшкини болза бүдүрүлгениң бүгүде колгол чорудулгаларының организастаашкының эжижидери-биле болгаш автомашиналарның эдилээригниң камналгалыг көргүзүглерин күүселиринге база ажыр күүселиринге чолаачыларның киржилгезиниң кол хевири болур хозрасчетту нептередип турган, автомобиль бүрүзүнге ажылдың тодаргай планнаашкының болгаш учедун турган-биле ханы холбаалыг.

Чурттуң мурнакчы чолаачыларының ол патриотчу эгелээшкини бистиң областың автотранспорт коллективтериниде база улуг деткимчени алган. Оон тодаргай херечизи болза, бистиң области үүс муңчу чолаачыларның санының ам безин 300 чедир өскениниң кестүр.

Төп автобазаның чолаачызы эш Неумывальченко бодунуң ЗИС-5 деп автомашиназы-биле капитал септелге чокка 200 муң километрни эрткен. Автомашинаның септелгелериниң аразын узатган чоруктуңнуң 49 муң ажыр рубльдин камналгазын бээрин анда хандырган. Эш Неумывальченко бешки беш чылдың шинтирлиг чылы—1955 чылда 300 муң километрни капитал септелге чокка эртер деп бедик хүлээлгени алган. Кызылдың автотранспорт конторазының чолаачылары эштер Панасюр, Хунажык, Сенокосов олар үүс муң километрни капитал септелге чокка эртип, күрүнеге хей камналганы бергеннер. Чолаачы эш Панасюр бо чылын 250 муң километрни капитал септелге чокка эртер деп чаа хүлээлгени алган.

Авторотаның чолаачызы эш Зюзин үүс муң километрни капитал септелге чокка эрткеш күрүнеге 27 муң рубльдин, үүс муңчу чолаачы эш Татарчук—24 муң рубльдин камналгазын берген. Чаазана АТК-ның аныяк чолаачызы эш Ольгин автомашина-биле үүс муң километрни капитал септелге чок эртер деп социалистиг чарышка алган хүлээлгезин эрестиг күүсеткеш, күрүнеге 7 муң рубльдин камналгазын берип, 4 тонна бензинни камнап алган. Бо ышкаш чижектерни бистиң областың автотранспорт организацияларындан он-ону-биле көргүзүп болур.

Шак мындыг бедик көргүзүглерни мурнакчы чолаачылар хамыктың мурнунда автотранспортка күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң болгаш бүдүрүлгеге күш-ажылдың сагыыга чүрүмүн бекжыктырганының түңнелинде чедип алган. Автомашинаны эдилээриниң техниктиг чүрүмнерин оларның шынгыы сагааны, машинага камныг болганы—аар-саар болгаш капитал септелгелериниң хуусаазын узадыр, машинаның келектериниң үрели бээрин магадылаар болгаш оларның элендизин узадыр арганы берген. Бо чорук автотранспортка сөөртүлге планын өй-шаанда күүседи ринге, бот-үнени чиигедиринге болгаш хей-хей кывар чаар материалдарны камнап алырынга үнелеп четпес улуг рольду ойнап турар.

Үүс муңчу чолаачыларның мурнакчы дуржулгаларын нептередир талазы-биле эдээн хей автотранспорт конторалары бичче эвес ажылдарны кылган. Кызылдың автотранспорт конторазы (начальниги эш Жигалов), Төп автобаза (начальниги эш Макаренко), областың харылзаа эргелелиниң автотранспорт конторазы (начальниги эш Каракулов) бо талазы-биле эки ажылдаан. Бо алы үнген коллективтериниң администрация черлери, партия, профэвилел организациялары чолаачыларның ортузунга мурнакчыларның дуржулгазын калбак-биле нептередип, автомашиналарны камныг эдилээри болгаш оон бүдүрүкчүлүүн бедидери дээш социалистиг чарышты калбарткан. Мергежил бедидериниң белгүмнери база үргүлүү ажылдап турар. Чижээ, областың харылзаа эргелелиниң автотранспорт конторазы эрткен чылдың декабрьда чолаачыларның мергежил бедидериниң 40 кижи киржикчилиг түр бүрүзүн эрттирген. Оон түңнелинде хей-хей кижилер 1—2 класстың чолаачы эргезин алганнар.

Ынчалза-даа бо чедишкиннер-биле кады үүс муңчу чолаачыларның шимчээшкини чамдык автотранспорт организацияларында чогуур деткимчени албайн турарының чижектери бар. Союзгаотранстың авторотазы (командири эш Пропой) бо талазы-биле ажылды дыка куду деннелде турган. Моон хараазы-биле үүс муңчуларның шимчээшкини чолаачыларның ортузунда ала-чаагаарлаашкын-биле чоруп турар. Ону массалыг болдурар болгаш тодаргай удуртур дугайында авторотаның администрация чери, партия организациязы боттуг хемчег албаан. Чолаачыларның мергежилин бедидериниң техниктиг өредилгези доктаамал эвес ажылдап турар. Авторотаның чамдык чолаачыларының талазында бодунуң эдилеп турар машиналарына кам чок, ону үрээр, кывар чаар материалларны доктаатканнормазындан ажыр чарыглаар чоруктар бар. Бо бүгүнүң түңнелинде күрүне өскелдерлерин авторотаның бол көргүзүгдер талазы-биле күүсеттейн турары таварылга эвес.

Барыын-Хемчиктің болгаш Чаазананың автотранспорт контораларында байдал база авторотадан тулавас. Барыын-Хемчик АТК-зы коллективке мурнакчы чолаачыларның ажылының дуржулгазын нептередирин анаа хамаарышпас, ол харын автомобиль транспорт болгаш чазаглыг оруктарның область эргелелиниң хереэ-дир деп санап турар. Чамдык чолаачылар үүс машиналыг чолаачылар киржип болур, а эрги машиналыг чолаачыларга шыдатынмас чүве-дир деп хоозун бодалдар-биле боттарын төөрелип турардар. Ынды бодалдарның шын эвезин эрги машинада ажылдап турар мурнакчы чолаачыларның дуржулгазы херек кырынга тодаргай бадыткаан.

Областың автотранспорт организастары хамыктың мурнунда автомобиль транспорту болгаш чазаглыг оруктарның область эргелели үүс муңчу чолаачыларның мурнакчы дуржулгазын нептередиринге турган четпестерни шинтирлиг узуткаан, ол чарышты массалыг болдурар ужурлуг. Бодунуң эдилеп турар машиналызына камныг болуру, ону ажыглаарының техниктиг чүрүмнерин шынгыы сагыыры, кывар чаар материалларны камныг чарыгдаары — чолаачы бүрүзүнүң дорт хүлээлгези болур. Моңу хажык чок боттандырары — автомашиналарны септээриниң хуусааларын узадырының, сөөртүлгениң тонна болгаш тонна-километр талазы-биле доктаатканнормазын чедишкиниг күүседи ринин үндезини болур.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары

Январь 27-де Москвага, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары эгелээн.

Сталин аттыг автозаводтуң культура өрдүзүнга пролетарский соңгулда округунуң ажылчы чоннарының РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат, СЭКП-ниң Пролетарский райкомунуң секретары А. М. Негов-биле ужуражыышкыны болган.

Даниловский соңгулда округунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат, М. И. Калинин аттыг пөс арганыр фабриканың бригадири С. А. Котова-биле ужурашкан. Чогаалчы К. А. Федин Щербаковский соңгулда округунга болдунуң соңгукчуларыг-биле ужурашкан. Зуев аттыг клубка РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат, Менделеев аттыг химия-технология институтунуң профессору Е. М. Александрова-биле, Ленин дагларында Москваның күрүне университединиң акт залынга — МГУ-нуң ректору, академик И. Г. Петроский-биле ужуражыышкыннар болган.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутатарынга кандидаттар бүрүткээшкини-биле холбаштыр ажылчы чоннарның округ соңгулда мурнунуң хуралдары Москваның өске-даа чамдык соңгулда округтарынга болуп эрткилээн. Хуралдарның киржикчилери хамаарышкан округтарның ажылчы чоннарын соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнүн эвестерниң бүзүлбас блогу дээш бадылаарынче кыйгырыш, оларга кыйгырыгларны үндүрген. (СЭТА).

Районнар Советтериниң депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини

Ажылчы чоннарның болгаш хей-иштки организацияларының хуралдарындан депшитирген, район Советтериниге депутаттарның кандидаттарын бүрүткээри дооступ турар. Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхозтуң саанчызы эш **Сат Канчыыровна Кусиелдейни** Булун-Теректиң № 23 соңгулда округунга бүрүткээн. Ленин аттыг колхозта агроном эш **Дарья Илинична Сергееваны**, район Совединиге соңгулдалар чорударының Ак-Туругда № 33 округка бүрүткээн. Чаа-Хөл МТС-тин трактористи эш **Хөвалыг Чөзунбаевич Дуктуг-оол** Булун-Теректиң № 24 округунга бүрүткеткен.

Ворошилов аттыг колхозтуң хой фермазының эргелекчизи, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыгагый делгелгезиниң киржикчизи эш **Кужугет Мөзеренович Кан-оол**, Барыын-Хемчик район Совединиге соңгулдалар чорудар Кара-Талдың № 13 округунга бүрүткеткен. «Ленин орту» колхозтуң хову ажылдакчызы эш **Ооржак Конзайоловна Токпак-Караны** Аксы-Баг лыкта № 8 соңгулда округу бүрүткээн.

Тээлиде машина-трактор станциязының кол агроному эш **Неонила Леонтьевна Петрых**, Бай-Тайга район Совединиге соңгулдалар чорударының Теннигг-Алаактың № 25 округунга бүрүткеткен. Шүйдэ «Мурнакчы» колхозтуң малчыны эш **Кара-Сал Чамзырынчаповна Хорлууну** Чоон-Теректе № 6 соңгулда округу бүрүткээн. Район эмчелгезиниң эмчизи эш **Анна Пантелеевна Шестакова**, Бай-Тал ортумак школаның башкызы эш **Иргит Энейловна Былак** болгаш район Совединиң депутаттарының кандидаттарынга депшитирген оонгаа өске эштер бүрүткеткен.

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң саанчызы эш **Түлүш Тойлааровна Макпал**, Улуг-Хем район Совединиге соңгулдалар чорудар Торгалыгның № 24 округунга бүрүткеткен. «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң огород ажылдакчызы эш **Хүренмей Нарыспаевна Амырбитти** Арыг-Үзүүнүң № 31 соңгулда округу бүрүткээн. Шагаан-Арыг МТС-тин комбайнёру эш **Сат Амыеевич Данзыг-Белек** Белдир-Бежигниң №29 соңгулда округунга бүрүткеткен.

Кызылдың көдээ район Совединиң депутадынга кандидадынга депшитирген «Баян-Хем» колхозтуң даргазы эш **Николай Чындыевич Норбу** Баян-Хемниң № 16 соңгулда округунга бүрүткеткен. Кызыл МТС-тин кол зоотехниги эш **Антонина Васильевна Седыхты** Сайыр-Аксының № 23 округу бүрүткээн. Элегес шахтазының забойщиги эш **Анатолий Николаевич Чуйков**, «Черби» колхозтуң колхозчузу эш **Тимофей Степанович Саморонов**, Бай-Булун ортумак школазының башкызы эш **Александра Ивановна Хорошелова** болгаш өске-даа депшитирген эштерни районда соңгулда округтары бүрүткээн.

Чадаанада дуржулга станциязының директору эш **Илья Тунгуролович Кыызыг-оол**, Чөөн-Хемчик район Совединиге соңгулдалар чорудар Теве-Хаяның № 18 округунга бүрүткеткен. Ол ышкаш Сталин аттыг колхозтуң колхозчузу эш **Вера Чулдусовна Байлак**, район эмчелгезиниң эргелекчизи эш **Вера Васильевна Александрова** база өске-даа депшитирген эштерни хамаарышкан соңгулда округтары түс бүрү бүрүткээн.

Көдээ Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези

АЛААК (Телефон-биле). Таңды районда Ленин аттыг көдээ ажыг-агый артелиниң колхозчуларының январь 29-та болган хуралы бедик көдүрүүшкүнүг эрткен. Межегей көдээ Советтиң депутаттарынга кандидаттар депшидерин чугаалашкаш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыгагый делгелгезиниң киржикчизи, ол колхозтуң хову ажылының бригадазының бригадири эш **Оюн Каспаевич Удумбараны** бир үн-биле депшиткен.

Колхозтуң ол иштки хуралындан Калинин аттыг колхозта парторганизация секретары эш **Николай Төртенолович Хыйыртан**, хой кадарчызы эш **Оюн Тадаролович Хүрең-оол**, Ленин аттыг колхозта школа эргелекчизи эш **Оюн Александровна Нанзалмаз** олар база чангыг үн-биле депшиттирген.

Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларының хуралындан Межегей көдээ Совединиң депутадынга кандидат кылдыр Ленин аттыг колхозтуң даргазы эш **Константин Төртенолович Канчыыр-оолду** депшиткен. Депшидилге хуралдарынга колхозчулар улам бедиткен хүлээлгелерни ап турган.

ТЕРЕКТИГ-ХЕМ (Телефон-биле). Тес-Хем районда Ленин аттыг көдээ ажыгагый артелиниң колхозчуларының январь 27-де болган хуралынга Берт-Даг көдээ Советтин депутаттарынга кандидаттар депшидериниң дугайын чугаалашкан. Иштки хуралдан депшитиргеннериң аразында колхозтуң дуржулгалыг малчыны эш **Дамдын Балбырович Шойдак** база бар. Ол дөрт чылдарның иштинде хой кадарын келген, эрткен чылын төрээн 400 хоюнуң хураганнарын бүрүн өстүрүп алган, бо чылын оон хою менди, семис кыштаглан турар.

1954 чылда Ленин аттыг колхоз багай эвес дүжүттүг болган, тараа культураларының 608 гектар шөлүүнүн гектар бүрүзүнден ортукаа-биле 18 центнерни ажаан алган. Бо чылдың тарылгазынга четчир 849 центнер кызылтасты, 175 центнер суланы, 102 центнер арбайны болгаш куруккан черлерни шигээдип кылдыр арыглап урган, септелгелер организастыг кылдыын турар. Көдээ Советтиң депутадынга кандидат кылдыр хову ажылының бригадазының бригадири эш **Сайын Самданович Хүлер-оолду** колхозчулар бир үн-биле депшиткен.

Колхозтуң мергежилдиг бызанчызы эш **Казак Тарбычыевич Делег** көдээ Советтиң депутадының кандидадынга база депшитирген. Эрткен чылын тудуг планы чедир күүсетинмээнин көргеш, эш Делегни колхоз баштаар чери тудуг ажылының бригадиринге төмүйлаан. Ажыы уеде тудугга ыяш белеткээр ажыл чедишкиниг чорун турар. Хараалыг-Хемде 1300 чудуктарны кезип, чонган, а машинаг оруунда 1800 чудуктар дажыглатыган.

Соңгуулдаларга алдар кылдыр

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннарын эгелээн чер-чер Советтериниң соңгулдаларының хүнүнге төлептиг ужуражыры-биле социалистиг чарышка алган хүлээлгезин Сарыг-Септиң райүлетүүр комбинатының ажылчыннары чедишкиниг күүседи ирин турарлар.

Комбинаттың кидис идик өөр цехинин ажылчыннары улуг чедишкиниг болуп, эки болгаш кончуг эки шынарлыг продукцияны берип турарлар. Январьның ийи мун ажыг ажылдарның аразында скульптуралар, чуруктар, гравюралар, плакаттар, театр эскиздери, уранчечен фарфорлар, сөөктен чазаан чүүлдер бар. Экспозицияда кирбээн чогаалыгаларының (Третьяков галереязы, чурукчу бажыны, ССРЭ-нин Совет чурукчулар эвилелиниң өргкомитединиң делгелге залы) кезиин Сталин аттыг автозаводтуң культура бажыныңның залдарына делгээн турар болгаш көжүп чоруур алаан каш делгелгелериниң составынга кирер.

Теегү-революсчу темага алдар болдурган ажылдарның аразында В. Серовтуң «Кышкы Орду алдынган» деп улуг эвес, ынчалза-даа аянныг болгаш мастержи ёлу-биле чураан чуруу кичээнгейни хаара тудуп турар. Ында революцияның тургузукчулу улустуң телээлекчилери: ажылчының, тараачының болгаш матростуң ылаптыг дүрүү-хевирин шыныыы-биле тургускан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының генералдыг тургузукчузу болгаш Совет социалистиг күрүнениң үндезилекчили В. И. Ленинниң база оон хереэниң улуг үргүлчүлекчизи И. В. Сталинның скульптура портреттерин Е. Вучетич кирген. Н. Терещенконуң «Революцияның демиселчилеринге алдар» деп плакадын 1905 чылдың баштайгы орус революциязының боluушкуннарынга алдар болдурган.

Бүгү-Эвилелдиң урак-чурулга делгелгези

Москвада ажыттынган Бүгү-эвилелдиң урак-чурулга делгелгези совет чурттуң культурлуг амыдыралынга кайгамчыктыг болуушкун болган. Ында бистиң калбакделгем Төрээн чуртувустуң эвилелдешкен 16 республикаларының төлээлекчилери 800 ажыг авторлар киржип турарлар.

СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга ССРЭ-ниң Уран-чурулгалар академиязының чиигине кежигүнү Ф. П. Решетниковтуң чугаалааны болза:

Бо чылдың уран-чурулга делгелгезиниң ылгалдыг онза үүлү болза, социалистиг чаңгыс аай реализмниң үндезиннеринге хостуу-биле хөгжүп турар темаларының, жанрларының, чогаадыкчы угланыышкыннарының янзы-бүрү болуп турарында.

Сөөлгү ийи чылдың дургузунда кылган ийи мун ажыг ажылдарның аразында скульптуралар, чуруктар, гравюралар, плакаттар, театр эскиздери, уранчечен фарфорлар, сөөктен чазаан чүүлдер бар. Экспозицияда кирбээн чогаалыгаларының (Третьяков галереязы, чурукчу бажыны, ССРЭ-нин Совет чурукчулар эвилелиниң өргкомитединиң делгелге залы) кезиин Сталин аттыг автозаводтуң культура бажыныңның залдарына делгээн турар болгаш көжүп чоруур алаан каш делгелгелериниң составынга кирер.

Теегү-революсчу темага алдар болдурган ажылдарның аразында В. Серовтуң «Кышкы Орду алдынган» деп улуг эвес, ынчалза-даа аянныг болгаш мастержи ёлу-биле чураан чуруу кичээнгейни хаара тудуп турар. Ында революцияның тургузукчулу улустуң телээлекчилери: ажылчының, тараачының болгаш матростуң ылаптыг дүрүү-хевирин шыныыы-биле тургускан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының генералдыг тургузукчузу болгаш Совет социалистиг күрүнениң үндезилекчили В. И. Ленинниң база оон хереэниң улуг үргүлчүлекчизи И. В. Сталинның скульптура портреттерин Е. Вучетич кирген. Н. Терещенконуң «Революцияның демиселчилеринге алдар» деп плакадын 1905 чылдың баштайгы орус революциязының бөрии бар, социалистиг ховуларның ажылыышчиларының дүрүү-хевирлери Л. Кербельдин (Москва) «Мээн чаңгыс чер чурттугларым» деп бөлүк скульптуралында, Л. Жуклистиң (Литва ССР) «Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Тарнаускас» деп чогаадылгазында болгаш С. Коненковтуң, Е. Вучетичниң болгаш өскелерниң-даа тургускан скульптураларында бүзүрелдин-биле көргүстүнген. Ол темага алаан хей чуруктар база холбашкан.

Чурукчулар кур болгаш куруккан черлерни шигээдип ап турар патриотларның кайгамчык маадыр чоруктарын чуруп илереткеннер. Ол темага хамаарыштыр делгелгениң эн эки чогаалдарының бирээзи болур Ф. Шурпиннин «Күш-ажылчы дүнелер» деп пөстe чураан чуруу бар, ол чурук прожекторлар чырыында дүнеги чер андарылгазын көргүскен. Мында теманың эн чугулазы күүседи лгениң бедик мергежилгези-биле дүткүп, күшажылдың аянныг-чаагайын тодаргайы-биле көргүстүнүп турар. Ол-ла салбырда С. Дудникти ң «Алтайда мурнакчы кижилер» деп бөлүк портреттери бар, социалистиг ховуларның ажылыышчиларының биче сеткилдиг болгаш чаагай чоруун чурукчу ында нарыны-биле көргүзүп турар. В. Басовтуң, В. Нечитайлонуң Н. Золотаревтуң болгаш кур болгаш куруккан черлерни шигээдип алырының районнарынга барып чораан өскелериниң-даа чураан чурутары болгаш этюдтери сонуургалды хайныктырыр кааз.

Совет кижиниң күш-ажылчы болгаш амыдыралы А. болгаш С. Ткачевтарның (Белоруссияның) «Кудук чанында», А. Лобановтуң «Маадыр залчыда», Ю. Тулинин «Оруктар септелгези», А. Пластовтуң «Байырлал», Н. Шевандрованың «Көдээ библиотекада» деп чогаалдарында болгаш чугаалдарында ажылчыннар хей. Чижээ, эштер Тупицина, Панычева, Федорова олар хүн нормазын 170—200 хуу күүседи турар.

Ыяш сөөртүкчүлери эштер Бутаровкин, Попов олар база эки ажылдан, столяр цехин, пилораманы ыяш материалдары-биле үзүк чок хандырып турар. Коллектив иштки болгаш бараанныг продукция талазы-биле чыл планын декабрь 5-те күүседи дээш эрестиг ажылдап турар.

Украин чурукчулар С. Григорьевтин болгаш Т. Яблонскаяның пөстe чураан чуруктары, Свердловскиниң аныяк чурукчулу А. Бурактың «Отлундан дуза алыр дээш», Г. Ханджияның (Армения) «Тайылбырлаашкын» болгаш «Мегелеткен ыныныш» деп чуруктары онза сонуурганыг.

Бистиң чуртувустуң бойдузунуң янзы-бүрү аян-шинчилерин чурукчулар уранчурулга-биле көргүзүп турар. Россияның ортаа куржаа С. Герасимовтуң ажылдарында, Карелияның калыг-дошкун каас-чаражы—В. Мешковтуң, Балтийнин далай чурумалы Е. Калиныныстың ажылдарында көргүстүнген. Үзбекстанның дагларының калыг-дошкун каас-чаражы У. Таисыкбаев (Үзбек ССР) чуруп көргүскен.

Янзы-бүрү чурттарның улустарының тайбың болгаш найырал дээш демиселиниге дыка хей чогаалдар хамаарышкан. Оларның аразында Ленинградтың аныяк чурукчузу Л. Стальнин «Тайбынны камгалап турар бис» деп дипломнуг ажылы бар.

Чурукчуларның даштыкыга чораан үезинде кылган ажылдары делгелгеде улуг черни эзлеп турар. А. Герасимов болгаш В. Климашин акы-дуңма Кыдаттың чаа амыдыралын чуруп көргүскеннер. Чурукчулар С. Чуйков биле К. Финогенов Индияның бойдузунуң чараш чаагайын, оон улузунуң чаагай сеткилдиин болгаш эрестиин тодазы-биле көргүскеннер. Албаниянның чурттакчыларының скульптура портреттери Н. Томскийге хамаарыжып турар. Ленинградтың чурукчузу Пен Варлен Кореяга, В. Ефанов Моолга кылган ажылдарын делген салганнар.

Графика салбырында орус классиктериниң болгаш совет чогаалчыларының чогаалдарынга Д. Шмариновтуң, А. Кокоринның, Д. Дубинскийниң, А. Самохваловтуң кылганы улуг бөлүк иллюстрациялары кичээнгейни хаара тудуп турар.

Бо чылдың Бүгү-эвилелдиң уран-чурулга делгелгезиниң мурнуку делгелгелерден ылгалы чүүле киржикчилериниң болгаш салдынган чуруктарның санының өскениниде эвес. Чурукчулар амгы үениң эн чугула темаларынче улам-на сагыш салып, совет кижиниң иштики бүдүүн ханызы-биле ажыдып илередириниче чүткүп, боттарының мергежилин бедидип турар дээрзин бо делгелге көргүзүп турар. Ынчанмыже чок бистиң уран-чурулгавыс четпестерден ам шуут-ла хостуг дээш ол эвес-тир. Чурукчуларның сөөлгү чылдарда чураан чогаалдарында совет кижилериниң күш-ажылы четпес илереткенин. Портреттиң жанры бодунуң тематиказының талазы-биле ядыы, скульпторлар сюжеттиң аян-таарыштырылгаларын барык-ла херекке албайн турар. Ол четпестерниң кол чылдагаазы болза, авторларының амыдыралды идепкейлиг эвес өренин турарында, чурттуң районнарын эзээн аргын турарында болур.

Чурукчулар бар четпестерни ажыы эрттип турар деп чүвени делгелге база көргүзүп турар. Бүгү-эвилелдиң дараазындагы уран-чурулга делгелгези совет чурумал уран-чүүлдүң хөгжүлдезиниң хереэзинче чаа базым болур деп бодап турар мен. (СЭТА).

Кур черлер шиңгээдип ап турар районнарда

ХӨЛДЕРДЕ ХЫЫРГЫЫШ БЕЛЕТКЕЛИНИҢ КОМПЛЕНСИЛИГ МЕХАНИЗАЦИЯЗЫ

КОКЧЕТАВ. Областа хыыргыыш белеткели дүрген темпи-биле чоруп турар. Ону көдээ ажыл-агый артельдери, МТС-тер, болгаш совхозтар киржип турар. Оларның дыка хөйү хыыргыышты кезериндери, эгелээн садырыга чедир бүгү ажылдарның комплексилиг механизациязын нептередип турар. Ол херекке сиген кезер машиналарны, сиген саратакчыларын, автомашиналарны болгаш өске-даа техниканы ажыглап турар.

Айртау районнуң Комаровск МТС-тин зоназының көдээ ажыл-агый артельдеринде хыыргыыш белеткелинде хол-биле кылыр ажылдарны барык-ла шуптузун солаан. «Октябрь 12 чылы» колхозта эде таарыштырып кылган сиген кезер машиналарны ажылдадып эгелээн. Кестингеш хыыргыыштарны автомашиналарга, трактор тергелериниге чүдүргеш кодаче сөөртүп чедирип турар.

Тракторнуң мурнунда таарыштырып кылган сиген аштаар херекселди ажыглаары дыка ажыктыг болуп турар. Ол хыыргыыш сывын шуут дошка чедир кезип турар. Оон соонда оларны чыып алыры болгаш машинага чүдүрери улуг күш үндүрбейн турар. Шак мындыг агрегаттың бүдүрүкчүлүү хүнде муң кубометр хыыргыыш чедип турар.

МТС БҮРҮЗҮНГЕ—ТУУЙБУ ЗАВОДУ

УРАЛЬСК. Көдээ ажыл-агыйның Барыын-Казахстан область эргелелиниге областың дыка хей МТС-териниден улуг паттер келген. Оларның иштинде—лабораторяга анализтеп көөр-биле чоруткан дой-довуруктар бар.

МТС-териниң коданнарында тууйбу заводтарының тудуушкунунга белеткеп ишт түүктен турар. Тудуг бригадалары даш болгаш чугай белеткелин чорудуп турар. Тууйбу белеткеп турар черлерже от тулар чүүлдерни сөөртүп чедирип турар. Бурлинск, Подстепновск, Ново-Покровск болгаш өске-даа МТС-териниң тууйбу заводтары сезон бүрүзүнде чартык миллион кеек тууйбуну бүдүрүп үндүрген турар. Түс черниң тудуг материалдары бо чылын эрткен чылдагызындан ийи катап хей хөрейги үндүрген МТС-териниң комплексилиг тудуушкунунуң калбак программазын калбартырынга дузалаар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединин депутаттарынга кандидаттар

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге сонгулдалар талазы-биле округтарның сонгулда комиссиялары чогуур документилерни барымдаалаан, «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтеринге сонгулдалар дугайында Дүрүмге» үндезилээш, хөй-ниити организацияларының, ажылчы чоннар ниитилелдерининг болгаш хамаатыларның ниити хуралдарының область Совединин депутаттарынга депшиткен кандидаттарының бүрүткелин кылган.

Моон адаанда кандидаттар бүрүткетиргеннер:

Кызыл хоорай

Каа-Хемниң № 1 сонгулда округу — СЕРЕКИЕЙ Сергей Агбанович 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, областың калык камгалал килдизининг эргелекчизи, областың көдээ ажыл-агый школазының башкыларының болгаш дыңнакчыларының коллективининг хуралындан депшитирген.

Суесоотун № 2 сонгулда округу — РАСПОПИН Николай Аполлонович 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, областың шериг комиссары, областың болгаш хоорайның шериг комиссариаттарының коллективининг депшитирген.

Транспорттун № 3 сонгулда округу — ПАНАСЮРА Виктор Петрович 1910 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызылдың автотранспорт конторазының чөдаачызы, автотранспорт конторазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшитирген.

Транспорттун муруу талакы № 4 сонгулда округу — ТАРАСОВ Александр Макарович 1910 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң үлетүр, транспорт болгаш харылзаа килдизининг эргелекчизи, Раскова аттыг даарапылга комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралындан депшитирген.

Типографияның № 5 сонгулда округу — ЧИМБА Александр Маныгеевич 1908 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазы, область типографизының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралындан депшитирген.

Октябрьның чөн талакы № 6 сонгулда округу — ТЕМИР Хертек Кон-оолович 1917 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, тулгунуң быжаңчылар бригадазының бригадири, «Тыва тулуг» трестизининг ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшитирген.

Пролетарскийниң № 7 сонгулда округу — ВОЛОСНИКОВ Николай Яковлевич 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, күрүнеиниң айыл чок чоруунуң комитединиң эргелелинин начальниги, күрүнеиниң айыл чок чоруунуң комитединиң Тыва автономнуг области эргелелинин ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Октябрьның барыын талакы № 8 сонгулда округу — МАЗУРЕВСКАЯ Анна Сергеевна 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызылдың күрүнеиниң башкы институдунуң башкызы, Кызылдың башкы институдунуң студентилериниң болгаш башкыларының хуралындан депшитирген.

Кооперативтиң № 9 сонгулда округу — РАДЧЕНКО Надежда Михайловна 1925 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, уругларны болгаш хоорайның эмнелге ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Сельскийниң № 10 сонгулда округу — ДАВАА Александр Бюрбюевич 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, областың прокурору, юстицияның, областың суд болгаш прокуратура ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Сонгу талакы № 11 сонгулда округу — АНКУДИНОВ Александр Васильевич 1911 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП Кызыл хоорконунуң бирги секретары, Кызылдың ыяш заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан база № 1 ортумак школаның ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Песочнаяның № 12 сонгулда округу — МУНЗУК Максим Монгужукович 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, областың шин театрының режиссёру театр коллективининг депшитирген.

Муруу талакы № 13 сонгулда округу — СКРИПАЧЕНКО Екатерина Ивановна 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, хоорайның аш-чем комбинадының парын чем кылыкчызы, хоорайның аш-чем комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-чаакчыларының хуралындан депшитирген.

Чаховтун № 14 сонгулда округу — ЧАДАМБА Леонид Борандаевич 1918 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, областың партия школазының дыңнакчызы, областың совет-партия школазының партия организациязындан депшитирген.

Чер тургузуунуң № 15 сонгулда округу — БОЛДУР-ООЛ Борис Хөлчүкпенович 1918 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облоно эргелекчизи, Кызылдың башкы училищезининг ажылдакчыларының хуралындан депшитирген.

Чер тургузуунуң № 16 Муруу талакы сонгулда округу — КОШКАРОВ Константин Еремеевич 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызыл хоорай күүскомунуң даргазы, облпотребсоюзтун ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Засъернояның № 17 сонгулда округу — ВЕСЕЛОВА Надежда Викторовна 1925 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, сумедицина экспертизазының эмчизи, областың кадык камгалал килдизининг ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Үлетпүрнүң № 18 сонгулда округу — КАВАЛЕРОВ Алексей Иванович 1903 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, экспедиция начальниги, экспедицияның дузалаар ажыл-агый болгаш тудуг коллективининг депшитирген.

Завсятун № 19 сонгулда округу — ХҮРЕКПЕН Кертик-оол Кадыр-оолович 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызылдың алгы заводунуң кидис идик кылыкчызы, Кызылдың алгы заводунуң коллективининг депшитирген.

Он талакы эриктиң № 20 сонгулда округу — СЕРДОБОВ Николай Алексеевич 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Тываның дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң директору, туулбу заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының база Кызыл МТС-тин коллективининг депшитирген.

Барыын-Хемчик район

Кызыл-Мажалыктың № 21 сонгулда округу — ДУКУР Ооржак Лопсан-Шыырповна 1934 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Кызыл-Мажалык МТС-ниң трактористи, МТС-тің ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Ак-Довуракитың № 22 сонгулда округу — АРТАС Монгуш Баянович 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, милицияның область эргелелинин начальниги, Кызыл-Мажалык АТК-ының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

«Барлык» совхозтун № 23 сонгулда округу — ДОРОХОВА Екатерина Александровна 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, район эмнелгезинин фельдшери, «Барлык» совхозтун ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Сарыг-Белдиң № 24 сонгулда округу — ОНТЯ Сарыглар Данзынович 1930 чылда төрүүнген, «ВЛКСМ кежигүнү, Кызыл Мажалык МТС-ниң «ВЛКСМ 30 чылы» колхозта ажылдап турар зоотехниги, «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтун комсомол организациязындан депшитирген.

Эрги-Барлыктың № 25 сонгулда округу — РЕЗНИЧЕНКО Константин Федорович 1910 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң нийги секретары, «Большевик» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Час-Адырның № 26 сонгулда округу — НАМАЙ Николай Саевич 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Тываның профессионал эвилелериниң область чөвүлелиниң даргазы, Час-Адыр суурнуң хамаатыларының хуралындан депшитирген.

Аксы-Барлыктың № 27 сонгулда округу — САЛАМАТОВ Семен Антонович — 1925 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «Ленин оруу» колхозтун даргазы, «Ленин оруу» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Хөнделеннің № 28 сонгулда округу — ОДАК-ООЛ Даир Көк-Хунаевич 1919 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Барыын-Хемчик райкүүскомунуң даргазы, Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Биче-Тейниң № 29 сонгулда округу — ЕКТЕК-ООЛ Куулар Лопсанович 1912 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Кызыл тараачын» колхозтун ховуажылының бригадазының бригадири, «Кызыл тараачын» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Дон-Терезиниң № 30 сонгулда округу — СЕДИП Монгуш Анай-соловна 1918 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Шекпээр көдээ Совединин даргазы, «Совет Тываның 5 чылы» колхозтун эге школазының ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Бай-Тайга район

Мөнгүн-Тайганың № 31 сонгулда округу — ДАРЖАА Хертек Сюрюновна 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Сталин аттыг колхозтун хойжузу, Мугур-Аксы суурнуң хамаатыларының хуралындан депшитирген.

Шуйнуң № 32 сонгулда округу — ДОРЖУЛДАЙ Монгуш Омбу 1907 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «Мурнакчы» колхозтун даргазы, Булуң суурнуң ажылчы чоннарының хуралындан депшитирген.

Бай-Талдың № 33 сонгулда округу — АЛДЫН-ООЛ Оюн Төлепович 1923 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, ВЛКСМ Тыва обкомунуң секретары, Бай-Талдың ортумак школазының ажыдакчыларының коллективининг депшитирген.

Кызыл-Дагның № 34 сонгулда округу — ДАВАА Иргит Адыяевич 1903 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Чинге-Баатыр алдын уургайының даг мастери, «Тиилелге» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Кара-Хөлдүң № 35 сонгулда округу — АНГЫРБАН Маады Матпаевич 1907 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Бай-Тайга райкүүскомунуң даргазы, Кара-Хөл сумузунуң ажылчы чоннарының хуралындан депшитирген.

Тээлиниң № 36 сонгулда округу — ДЕМЕНТЬЕВ Валерий Николаевич 1929 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Бай-Тайга МТС-ниң кол ветеринарии эмчизи, Бай-Тайга МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Чөөн-Хемчик район

Чадааананың барыын талакы № 37 хоорай сонгулда округу — КУДРЯВЦЕВА Александра Яковлевна 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Чадаана МТС-ниң кол зоотехниги, Чадаана МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Чадааананың Чөөн талакы № 38 хоорай сонгулда округу — СЕДИП Сат Дамбаевич 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Чадаана МТС-ниң комбайнёру, Чадаана хоорайның хамаатыларының хуралындан депшитирген.

Чадааананың № 39 көдээ сонгулда округу — ДОКТУГУ Монгуш Докуроолович 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «Искра» колхозтун даргазы, Бажың-Алаак суурнуң ажылчы чоннарының хуралындан депшитирген.

Даштыг-Кужурнуң № 40 сонгулда округу — КОЗЛЕНКО Арсений Артемьевич 1909 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы, «Кызыл тараачын» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Шеминиң № 41 сонгулда округу — САИН Полина Акысовна 1924 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Шеминиң чеди чыл школазының башкызы, «Большевик» колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Чыргакының № 42 сонгулда округу — ДЕЛГИЖЕК Константин Канчирович 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары, «Коммунизмче орук» колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Хсрум-Дагның № 43 сонгулда округу — ШЕЛЕМОТОВ Виктор Сергеевич 1909 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизининг эргелекчизи, Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Баян-Таланың № 44 сонгулда округу — ПИЛИПЕНКО Надежда Дмитриевна 1933 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Баян-Тала сумузунуң медпункт эргелекчизи, Баян-Тала сумузунуң чеди чыл школазының ажыдакчыларының коллективининг депшитирген.

Кызыл-Чыраанның № 45 сонгулда округу — АРЖААЛАЙ Анатолий Тюнчюлович, 1923 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Чөөн-Хемчик райкүүскомнуң даргазы, Ленин аттыг колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Төргүннүң № 46 сонгулда округу — БАЙЛАК Вера Чүлдүмовна 1924 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу, Сталин аттыг колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Каа-Хем район

Сарыг-Септиң № 47 сонгулда округу — ТОКА Салчак Калбакхорекович, 1901 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң бирги секретары, Сарыг-Сеп МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Бүрен-Аксының № 48 сонгулда округу — ДОЛГАР Татьяна Сергеевна 1909 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Октябрь 14 чыл» колхозунуң колхозчузу, «Октябрь 14 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Ильинканың № 49 сонгулда округу — ТАПЫЛДАЙ Чизачи Тунгурович 1897 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Тиилелге» колхозтун хой кадарчызы, «Тиилелге» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Төре-Хөлдүң № 50 сонгулда округу — САКТАГАЙ Топтын Дюбютович 1917 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Шыныа көдээ Совединин даргазы, Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Медведевканың № 51 сонгулда округу — ФИЛИМОНОВА Екатерина Тимофеевна 1923 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Сарыг-Сеп ортумак школазының башкызы, Медведевканың чеди чыл школазының башкыларының коллективининг депшитирген.

Федоровканың № 52 сонгулда округу — ЩЕЛКОВ Анатолий Семенович 1916 чылда төрүүнген, партия кежигүнү, Сарыг-Сеп МТС-ниң партия эге организациязының секретары, «Сталинчы орук» колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Бай-Сөөттүн № 53 сонгулда округу — ДЕЖНЕВ Петр Артемьевич 1917 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Тыва облкүүскомнуң оргинструктор килдизининг эргелекчизи, Копту алдын уургайының профсоюзлар организациязындан депшитирген.

Ужептиң № 54 сонгулда округу — МИХАЙЛОВ Петр Семенович 1909 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, ССРЭ-ниң Иштикши херектер министерствозунуң Тыва автономнуг области эргелелинин начальниги, Ойна суурнуң хамаатыларының хуралындан депшитирген.

Кызыл район

Көк-Тейниң № 55 сонгулда округу — ОНДАР Доржу Дуйаович 1929 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Кызыл МТС-ниң комбайнери, «Тиилелге» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Кара-Хаактың № 56 сонгулда округу — КАРА-ООЛ Хомушку Аранчаевич 1911 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызыл райкүүскомунуң даргазы, «Баян-Хем» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Бай-Булуңнуң № 57 сонгулда округу — ЕНЗАК Долгар Енданова 1915 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Бай-Булуң» колхозтун саанчызы, «Бай-Булуң» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Баян-Колдун № 58 сонгулда округу — КАПЛУНОВ Андрей Иванович 1899 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, областың сан килдизининг эргелекчизи, Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Өвүр район

Саглының № 59 сонгулда округу — БОЙДУ Николай Сюрюнович 1926 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Өвүр райкүүскомунуң даргазы, «Кызыл тук» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Дус-Дагның № 60 сонгулда округу — ТЮЛЮШ Вера Бадыевна — 1933 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу, «Совет Тываның 5 чылы» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Хандагайтының № 61 сонгулда округу — АРЛАНМАЙ Андрей Монгеевич 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң администрация болгаш садыгсаң органнарының килдизининг эргелекчизи, «Коммунизмче орук» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Бии-Хем район

Туранның Чөөн талакы № 62 сонгулда округу — ТОМИЛИН Иван Егорович 1904 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облпланның даргазы, Бии-Хем МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Туранның Барыын талакы № 63 сонгулда округу — ХОРЛУГ-ООЛ Михаил Кожулович 1918 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Бии-Хем райкүүскомунуң даргазы, «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Өөктүн № 64 сонгулда округу — КУПРИЯНОВ Алексей Поликарпович 1921 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Тиилелге» колхозтун даргазы, «Тиилелге» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Тарлагның № 65 сонгулда округу — АРАНЧИН Алдын-кыс Тамбраевна 1931 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Хадынның чеди чыл школазының башкызы, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Хадыңның № 66 сонгулда округу — МААДЫ Парынмаа Анандович 1926 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Кочетов аттыг колхозтун даргазының оралакчызы, Кочетов аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Сүт-Хөл район

Кызыл-Тайганың № 67 сонгулда округу — МОҢГУШ Ичин Чамыяновна 1931 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Сталин аттыг колхозтун сүт-баралан фермазының учетчиги, Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Сүт-Хөлдүң № 68 сонгулда округу — ЧЫЛБАК Монгуш Адыйовна — 1928 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Киров аттыг колхозтун мал эмчизи, Киров аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Бора-Тайганың № 69 сонгулда округу — АГАПОВ Михаил Илларионович 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облпотребсоюзтун баштаар черинин даргазы, Бажың-Хөл суурнуң хереглекчилер кооперациязының хуучуларының хуралындан депшитирген.

Суг-Аксының № 70 сонгулда округу — БАЛАБАЙ Мария Матвеевна 1926 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Сүт-Хөл МТС-ниң кол зоотехниги, Сүт-Хөл МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының хуралындан депшитирген.

Алдан-Маадырның № 71 сонгулда округу — НАЙДЫН Николай Максырович 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Сүт-Хөл райкүүскомнуң даргазы, Жданов аттыг колхозтун партия организациязындан депшитирген.

Таңды район

Ждановтун № 72 сонгулда округу — РОГАЛЕВ Афанасий Григорьевич 1898 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Жданов аттыг колхозтун ховуажылының бригадири, Жданов аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Балгазынның № 73 сонгулда округу — ШВЕДОВА Татьяна Алексеевна 1926 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Революцияның чалбыжы» колхозтун саанчызы, «Революцияның чалбыжы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Сосновканың № 74 сонгулда округу — АБРОСИМОВА Анна Васильевна 1924 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Сосновканың чеди чыл школазының башкызы, Бай-Хаак МТС-ниң ажылчын болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшитирген.

Бай-Хаактың № 75 сонгулда округу — ГУСЕВ Петр Семенович 1903 чылда төрүүнен, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы, Бай-Хаак райүлетүр комбинадының ажыдакчыларының коллективининг депшитирген.

Межегейниң № 76 сонгулда округу — ВОЛЧАТОВ Александр Илларионович 1927 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Таңды райкүүскомнуң даргазы, Ленин аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Кочетовтун № 77 сонгулда округу — БОБКОВ Александр Дмитриевич 1921 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Бай-Хаак МТС-ниң комбайнери, Сталин аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Элегестің № 78 сонгулда округу — ХОВАЛЫГ Анай Көк-ооловна 1917 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, «Элегес» совхозтун быжаа ажаакчызы, «Элегес» совхозтун ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының коллективининг депшитирген.

Хову-Аксының № 79 сонгулда округу — КУНГАА Валерий Чадамбович 1925 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, даг ажылчыны, Хову-Аксы суурнуң хамаатыларының хуралындан депшитирген.

Тес-Хем район

Самагалдайның № 80 сонгулда округу — ПАХОМОВ Михаил Иванович 1906 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң секретары, Тес-Хем МТС-ниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшитирген.

Берт-Дагның № 81 сонгулда округу — КЕЖИКЕЙ Дадар Кончукпановна 1931 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Чыргалаңдының № 82 сонгулда округу — ЧАДАМБА Ооржак Хүреңоолович 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Тес-Хем райкүүскомнуң даргазы, Калинин аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Тожу район

Тоора-Хемниң № 83 сонгулда округу — БИЧЕ-ООЛ Алексей Кежикович 1917 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Тожу райкүүскомунуң даргазы, «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Ийниң № 84 сонгулда округу — КОЛ Чашпаяк Дажи-Сереновна 1932 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Май 1» колхозтун саанчызы, «Май 1» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Улуг-Хем район

Шагаан-Арыг хоорайның Сонгу талакы № 85 сонгулда округу — ПРУДНИКОВА Маргарита Алексеевна 1927 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының өөредилге эргелекчизи, Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Шагаан-Арыг хоорайның Муруу талакы № 86 сонгулда округу — НАМЧАК Сат Кембуевич 1908 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Улуг-Хем райкүүскомунуң даргазы, Улуг-Хем райпозунуң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының коллективининг хуралындан депшитирген.

Арыг-Бажының № 87 сонгулда округу — СҮМБҮР Василий Балчимович 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Маленков аттыг колхозтун даргазы, Маленков аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Торгалыгның № 88 сонгулда округу — ГОРДЕЙ Дмитрий Антонович 1888 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Шагаан-Арыг МТС-ниң директору, «Күш-ажылдың хостуу» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Чаатының № 89 сонгулда округу — ОХЕМЧИК Оюн Темчиевич 1910 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, область судунуң даргазы, Киров аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Арысканның № 90 сонгулда округу — БАЛАЖЫК Тюлюш Дамдыкай, 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «УТКА-ның 25 чылы» совхозтун улуг чылгычызы, «УТКА-ның 5 чылы» совхозтун ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының хуралындан.

Көк-Чыраанның № 91 сонгулда округу — ТОЛГАР-ООЛ Оюн Арептанович 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң партия органнарының килдизининг эргелекчизи, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Хайраканның № 92 сонгулда округу — ЧОРБАА Кыргыс Суванова, 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу, Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Чаа-Хөл район

Чаа-Хөлдүң № 93 сонгулда округу — САФРОНОВА Мария Георгиевна 1930 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Чаа-Хөлдүң ортумак школазының башкызы, Чаа-Хөлдүң ортумак школазының ажылдакчыларының коллективининг депшитирген.

Кара-Талдың № 94 сонгулда округу — ЧАНЗАН-ООЛ Салчак Кадыр-оолович 1914 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Чаа-Хөл райкүүскомунуң даргазы, Кара-Тал көдээ Совединин ажылчы чоннарының хуралындан депшитирген.

Үрбүннүң № 95 сонгулда округу — УЙНУК Хсвалыг Онгар-ооловна 1933 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу, Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң комсомол организациязындан депшитирген.

Булуң-Теректиң № 96 сонгулда округу — АНЧИМА Хертек Амырбитовна 1912 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы, Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшитирген.

Ак-Туругнуң № 97 сонгулда округу — ФЕДОТОВ Кузьма Николаевич 1909 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Ленин аттыг колхозтун даргазы, Ленин аттыг колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Эрзин район

Сарыг-Булуң № 98 сонгулда округу — ОРТУН-ООЛ Сергей Миденпенович 1910 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң секретары, Сарыг-Булуңның ортумак школазының ажыдакчыларының коллективининг депшитирген.

Мөренниң № 99 сонгулда округу — ОРЕШКОВА Антонина Арсентьевна, 1932 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Сталинчы орук» колхозтун медпункт эргелекчизи, «Сталинчы орук» колхозтун кежигүннериниң хуралындан депшитирген.

Нарынның № 100 сонгулда округу — АРАНЧАА Хомушку Самбуевич 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Эрзин райкүүскомунуң даргазы, «Коммунизмче орук» колхозта партия организациязындан депшитирген.

КОЛХОЗТАРДА ТУДУГ АЖЫЛЫ—ЧУГУЛА СОРУЛГА

Тудуг ыяжының белеткели

ЫЙГЫЛАК. (Телефон-биле). «Большевик» колхозтуң төвү—Ыйгылак Барыын-Хемчик районда көрүштүг суурларның бирозин кылдыр калбарып, чаа тудугларбиле улам немежип турар. Эрткен чылын ол колхоз бүдүрүлге, культурагамыдырал тудугларынган ангыда безин 32 чуртталга бажыңнарын ажыглалда киргген.

«Большевик» колхоз бе чылын чуртталганың 40 бажыңнарын кылыр, а ыяш материалы четчир кестинген, черниң агында чыгдыңган. Ортаа Шыраа-Булакта болгаш Чолдак Шыраа-Булакта белеткетинген 2100 кубометр ыяшты февраль 20-ге чедир сөөртүп алырынга 32 шанак аттарлыг 70 кижи ийи бөлүк ажылдап турар.

Колхозтарда тудуг ажылын экижидер

Чону көшкүн байдалдан сууржуң, колхозчу чаагай амыдыралче шилчип турар, ылангыя бистиң областың амгы үеэзинде тудугның темпизин дүргедедир, шынарын экижидер айтырыг кажангызындан-даа негелдели тургустунуп турар. Улуг-Хем районнуң тудугжуларының январь чөвүлел хуралы 1954 чылда ажылды түңнеевишаан, бо чылын районнуң колхозтарында улам бедиткен сорулгалар салдынып турарын чугаалашкан.

Эрткен чылын кылдынган чамдык ажылдарны демдеглевишаан, тудуг ажылында улуг четпестер барын хурал илереткен. Район тудуг ыяжы белеткээриниң планын чүгле 56 хуу күүсеткен, белеткетинген ыяштың чүгле 38 хуузун сөөртүп алган турган, ол ышкаш саман бүдүрерин чүгле 61 хуу чедирген, туйбу кылырын база ыракта күүсетпээн. Белеткел шак ындыг багай, удуртулга кошкак тургустунганындан районнуң колхозтары 1954 чылда 140 чуртталга бажыңнарындан чүгле 10 бажыңнарны ажыглалга киргген, 82 бажыңнарны шала кылган. Культура-амыдыралдың 5 тудугларындан 3-түү, бүдүрүлгениң 24 тудугларын кылыр турган чүгле 6-ны, мал кажааларынга көрдүнген 38 тудугларның чүгле кезиин кылган.

Колхозтарда тудуг планының күүсетинмейн баарынга шаптыктыг кандыгдаа чылдагаан турбаан, харын таарымчалыг бүгү байдал бар деп чүвени хуралга санал берген эштер илередип турган. Сууржулгага халас ажыглаарынга күрүнеден 14500 кубометр тудуг ыяжын чеп-шээрээн, узун хуусаалыг чээлиге 807 мүң рубльди база берген турган. Ол ышкаш колхозтарда четчир санныг кижи болгаш аът күштерин санаваска безин, 20 автомашиналар, 6 пилорамалар ажыгдап турар.

Эрткен - чылдын тудуг планы районда күүсетинмээн, харын чамдык колхозтарда үзүлген чорукту чүүн-биле тайылбырлап болурул? Кол чылдагазны удуртулганың кошкаанда. Райкүүскомнуң колхозтар тудуунуң талазы-биле киллизи дыка багай ажылдап келген. Колхозтарда тудуг бригадалары доктаамал эвес, ында күшгажылдың организастыы багай, бызанчы бүрүзүнүң харыысалгазын улгаттырарынче угланган политикижизидилге ажылы четпес тургустунган. Чамдык колхозтарның баштаар черлериниң, ында партия организацияларының негелде чок удуртулгазының түңнелинде тудугга хереглээр материал үзүктелир, кылдынган ажылдың шынары багай болур чоруктар болдунуп турар.

Калинин аттыг колхозта сүт-бараан фермазында үш чылдарның мурнунда тудуп эгелээн саман кажаа ам-даа доозулбаан. Жданов аттыг колхозтуң кежигүннериниң 48 өреге бажың чок турунда, эрткен чылын ол колхоз чангыс-даа чуртталга бажыңнары кылбаан, а планы 12 бажыңнар кылыр турган. «Партияның XIX съездизи», Сталин аттыг база Мичурин аттыг колхозтарда байдал оон база улуг ээрелевес.

Колхозтарда тудуг ажылынга Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязының киржилгезин район тудугжуларының январь чөвүлел хуралы дыка четпес деп көрген. МТС 2 мүң кубометр тудуг ыяжы сөөртүп бээр турган, чүгле 150 кубометрни эккеп берген, ол ышкаш 900 кубометр ыяш диллирер турган, херек кырында 225 кубометрни диллирип берген.

Тудугта ыяш белеткээриниң таарымчалыг кышкы үеэзи эртер чоокшулаан, амга чедир кылдынган ажыл бо чылдың тудуунга бодааргa ыракта четпес. Амгы сорулга болза, тудуг материалы белеткээрин сонгулдалар хүнүнге чедир бүрүн доозар, тудугның темпизин дүргедедир болгаш шынарын экижидер дээш демисежир херек. Колхозтарда тудугну удуртуру партия, совет организацияларының хүн бүрү ажылының төвүнге турар үзүрлүг. Илерээн четпестерни дарый үзүткаар, бо чылдың тудуг планын доллур болгаш ажыр күүседир дээш организастыг удуртулганы амгы негелдениң деннелинге бедидери чугула.

В. ТОЙЛУГ-ООЛ.

Районнуң тудугжуларының хуралы

Чоокта чаа Сут-Хөл районга колхозтарда болгаш МТС-те тудуг ажылын күштелдирер хемчеглериниң талазы-биле районнуң тудугжуларының хуралы болуп эрткен. Ук хуралга эрткен чылдың тудуг ажылдарының түңнелин болгаш 1955 чылда тудуг ажылдарының сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш Р. Далай-оол кылган.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак колхозтарга тудуг ажылын бүгү тала-биле колбартырыынче улуг кичээнгейни салып турар. Колхозчуларның чурттталга бажыңнарын, бүдүрүлге тудугларын, мал кажааларын, электростанцияларын болгаш өске-даа тудуглар тудуп турузарынга хөй санныг акча хөрөнгүни, тудуг материалдарын чыгбүрүде-де берип турар. Чүгле сөөлгү 5 чылдарның иштинде безин районнуң колхозтарынга 14 автомашиналарны, 3 пилорамаларны, 7 прицепти болгаш өске-даа тудуг материалдарын берген. Ынчангаш, колхозтар төптеринде чангыс аай хевирлиг бажыңнар, культура амыдыралдың болгаш өске-даа тудуглар тудуп турган. Ынчалза-даа тудуг кылырынга таарымчалыг байдалдар бисте бар деп чүвени хуралдың киржикчилери илередип турган.

Тудуг ажылын районнуң организациялары, колхозтар баштаар черлери чедир үнелевейн турарыгыбле районнуң колхозтары чыл бүрүде-де тудуг планнарын күүсетпейн келген. Чижээ, «Большевик» колхоз 1954 чылда 20 чуртталга бажыңнары тудар планныг турган чүгле 2-ни, малга 2 кажааның чүгле 1-ни туткан; Жданов аттыг колхоз 15 чуртталга бажыңнарындан 2-ни, малдың 4 кажаазындан чүгле 2 кажааны туткан болуп турар.

Бо үстүнде ады үнген колхозтар болгаш районнуң өске-даа колхозтары тудуг планнарын күүсетпейн турарының кол чылдагааны болзо, колхозтарның баштаар черлериниң талазындан тудуг материалдарын келип белеткээриниң, ону тудуг шөлдериниче сөөртүрүнүң ажылдарын чогаар үеэзинде организастыг чорутпайн, бар турар курлавырлар—даш, туйбу, саман, чугай болгаш өске-даа тудуг материалдарын багай ажылап, тудуг ажылынга күш-ажылдың организациязын болгаш ооц бүдүрүкчүлүүн бедитпейн турарында болур. Ынчангаш хуралдың киржикчилери эрткен чылда тудуг ажылынга турган четпестерни илереткеш, мурнакчы тудугжуларның ажылының дуржулгазын шингээдип ап, бо чылын тудуг ажылын күштелдирер талазы-биле дараалында хүлээлгелерни алганнар.

Тудуг ыяжын белеткээринге болгаш сөөртүрүнге автомашинаны, ат транспортун, кижи күжүн эвилелдеп турган, РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш черчер Советтеринге сонгулдалар хүнүнге чедир ыяш белеткээриниң планын күүседир болгаш ооц сөөртүлгезин март 15-тиң бетинде күүседир хүлээлгени тудугжулар алган.

Тудугжулар тудугның шынарынче кол кичээнгейни салган. Туттунган бажыңнарның крышаларын, кладовкаларын, печкаларын кылгаш, ажыглалга киперин чедип алыр. 1955 чылда колхоз бүрүзүнге чаңгыс аай хевирлиг хлеб быжыр болгаш чунар бажыңнарны, яслилерни тудар.

Планныг мал кажааларын тударын болгаш эрги кажааларны сентээрин октябрь 1-де дооскан турарын чедип алыр. Колхоз бүрүзү тараа болгаш ногаа кадагалаар складтарны тудар.

МТС-те тудуг ажылы багай чоруп турар. МТС 1955 чылда сентелге мастерскязының, тракторлар гаражының, комбайн сарайының болгаш уруглар яслизиниң, 3 аал ишти чурттаар бажыңнарны ажыглалга киргген турар.

Хуралдың киржикчилери 1955 чылда колхозтарга болгаш МТС-ке тудуг материалдарын белеткээринин, ооц сөөртүлгезинин, тудугның планын күүседир талазы-биле Чөөн-Хемчик районун социалистиг чарышка кыйгырган. Ам колхозтар тудуг ажылының талазы-биле алдынган социалистиг хүлээлгени чедишкиннинг шинтпирлээри дээш ажыл хайныышкынныг чоруп турар.

Партия райкомунуң бюрозу болгаш райкүүском районнуң тудугжуларының социалистиг хүлээлгезин деткивишаан, 1955 чылда тудуг ажылының талазы-биле колхозтар аразынга партия райкомунуң, райкүүскомнуң тускай шилчиир кызыл тугун тургускан.

А. АКАРА.

Чуртталга бажыңнарының тудуушкунунче кичээнгейни күштелдирер

Тес-Хем районнуң колхозтары 1954 чылда көрдүнген тудуг планының талазы-биле ниитиниң малынга кажаалар кылырын ажыр күүсеткен, ынчалза-даа чуртталга, бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудугларының планын күүсетпээн. Ол чугула айтырыгның ынчаар хоюдап, харын чамдык колхозтарга үстүрүнге чедип турганының кол чылдагааны удуртулганың кошкаанда деп чүвени район тудугжуларының январь чөвүлел хуралы тодаргай айыткан.

Райкүүскомнуң колхозтар тудуунуң талазы-биле киллизи (эргелекчизи эш Комбу), Самагалдайның машина-трактор станциязы (директору эш Агальцев) болгаш колхозтарның баштаар черлери, ында партия организациялары тудуг ажылын дыка четпес удурткан. Мооц түңнелинде эрткен чылын чуртталга бажыңнары тударының планын районнуң колхозтары чүгле 35 хуу, культура-амыдыралдың тудугларын—50 хуу, а бүдүрүлге тудугларын чүгле 25 хуу күүсеткен.

Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларының чүгле 22 хуузу чуртталга бажыңнарыгыбле хандыртынган турунда колхоз даргазы эш Янчип, көдөө Советтиң даргазы эш Яндак-оол олар тудуг ажылын багай удурткан, эрткен чылын 30 бажыңнар кылыр турган, ажыглалга чүгле 6 тудуглар шилчиткен. Ленин аттыг колхозта байдал оон база дээрелевес.

Мооц-биле кады тудугның шынары дыка четпес болуп үргүлчүлевишаан: крышалары чок, сонгалар рамаларының болгаш эжиктериниң кылдынганы чевен, печкалары чок, кладовкалары багай, чамдык бажыңнарның шуут чок. Тудугга чугула херектиг материалдарны база бажыңның иштики дериг-хереклерин эккеп садыглаар айтырыгны райпо баштаар черин (даргазы эш Самдан) боттандырбайн келгенин районнуң тудугжулар хуралы шынныг илереткен.

Бо чылын районнуң колхозтары 130 чуртталга бажыңнарын, бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың 6 кол тудугларын кылыр планныг. Көрдүнген сорулганы чедишкиннинг боттандырары белеткелдек хамааржыры биллингир. Тудуг материалдарын кышкы үеде бүрүн белеткеп, тудуг участоктарына эккеп алыр херек. Бо талазы-биле ажыл-ишчи удуртулганы бедидери чугула.

РЕДАКЦИЯГА КЭЭП ТУРАР ЧАГААЛАРДАН

(Редакцияга чагааларның допчулалы)

Бо чылгы тудуг планын хуусаа бетинде доозар дээш тудуг материалының белеткелиниң колхозтарда чоруп турарының дугайында редакцияга бижикчилериниң чагаалары үргүлчү кээп турар.

Сут-Хөл районнуң «Сталинчы орук» көдөө ажыглагый артелинин колхозчулары февраль 27-де болур РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш черчер Советтеринге сонгулдалар хүнүнүң бетинде тудуг материалының белеткелиниң 80 хуузун азы 3060 кубометр ыяшты колхоз суурунга дүжүрүп алыр сорулганы салгаш, районнуң бүгү колхозтарын социалистиг чарышка кыйгырган.

Тудуг бригадазының ыяш кезикчилери 2450 кубометр ыяшты кескеш, орук агында сөөртүп алган. Ол ыяшты бригада колхоз суурунче сөөртүп эгелээн. Кезикчилерден Лама, Айдан, Медээ олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турарлар деп, эш М. Чартак-Хуна бижээн.

Тес-Хемден эш С. Көгүштүң бижип турары болза, районнуң Молотов аттыг көдөө ажыглагый артелинде тудуг бригадазындан 14 кижи 10 шанактыг аттарлыг тайгада тудуг ыяжы кезин турарлар. Олар 850 чудукту кескеш, 426 чудукту машина оруунче сөөртүп үндүрген.

Колхоз даргазы эш Янчип, партия эге организациязының секретары эш Карма олар күш-ажылды чөп организастап, тудуг ажылынче улуг кичээнгейни салып турарлар.

Эрзин районда чаа организастатынып турар МТС салбырын тургузар, ооц тудуунга хереглээр ыяш материалын белеткээринге «Коммунизмче орук» көдөө ажыглагый артелинин ажыл-ишчилери эки киржип, планда көрдүнген 400 чудуктан 120 чудукту тудуг черинде чедирген болгаш тудуг материалы белеткээри үргүлчүлеп турар деп, эш К. Нурзат бижээн.

Бай-Тайга райондан эш Х. Серээниң бижип турары болза, «Мурнакчы» көдөө ажыглагый артелинде тудуг бригадазы 590 олуттуг клуб болгаш хову бригадазының турлаанда 2 өрээл бажын тудуун февраль 20-ниң бетинде доозар дээш хүлээлге алган хайныышкынныг ажылдап турар. Тудугжулардан Арагачы, Семизек, Сайын-оол, Бодарган, Кек олар ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

* * *

Бин-Хем районнуң Ленин аттыг көдөө ажыглагый артелинин тудуг бригадазы багай ажылдап турар. Бригада бо чылын 1440 кубометр тудуг ыяжы белеткээр тургаш, ам чүгле 113 кубометрни кескен, 88 кубометр ыяшты машина оруунда чедирген.

Бригадада 22 кижи быжыглатынган болза-даа херек кырында чүгле 10 кижи ажылдап турар. Бригаданың удуртукчузу эш И. Хартаан тудугжуларны багай организастап, тайгада ыяш белеткеп турар кижилерге барбайн турар деп эш О. Чамыян бижээн.

Өвүр районнуң колхозтарында

Бо чылдың тудугларынга материал белеткээр талазы-биле Өвүр районнуң колхозтары чедишкиннинг ажылдап турар. Планда көрдүнген ыяш материалын январь 20-те чедир 90 хуу белеткеп алган.

«Кызыл тук» колхоз бо чылдың тудуунга хереглээр ыяжын шуптузун кезин, чонуп алган. Ам ыяш сөөртүлгезинде 62 кижи 16 шанактыг аттар-биле ажылдап турар. «Совет Тыванын беш чылы» колхоз бо талазы-биле биче хожудан турганын улуткаан, ажылының темпизи ам дүргедеп турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң эш Дамдынгоолга удурткан бригадазы 2600 чудуктарны суурда эккеп алган, а тайгадан машина оруунда 3 мүң хире чудуктар сөөртүнген, ол ышкаш диликчилер 1300 манзаларны белеткээн. Бригадада 57 кижи бар, ында 40 шанактыг аттарны, бир автомашинаны быжыглап берген. «Торгалыг» колхозтуң бригадазы тайгада белеткеп алган ыяжындан тудуг участоктарында 2500 чудуктарны эккеп алган. Колхозтар тудуг ыяжын сонгулдалар хүнүнге чедир бүрүн белеткеп алыр сорулганы салган.

А. ОЙДУП.

Ийи районнарның колхозтарында

Каа-Хем районнуң колхозтары 1954 чылда чуртталганың 60 бажыңнарын ажыглалга киргген, ниитизи-биле 3 мүң ажыг малга 16 чаа кажааларны кылып алган. Бо чылдың тудуунга белеткел чедишкиннинг чоруп турар.

* * *

Колхоз бүрүзү гаражтарлыг, хлеб быжыр черлерлиг, чунар бажыңныг, яслилерлиг болурун Улуг-Хем районнуң колхозтары бо чылын чедип алырын хүлээгген, ол сорулга күүсетинген турар.

Колхозтарда тудуг планын күүседир дээш

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң колхозтарынга тудуг ажылын күштелдирер хемчеглериниң талазы-биле районнуң тудугжуларының хуралы болуп эрткен. Ук хуралга эрткен чылдың тудуг ажылдарының түңнелинин болгаш мооц соңгаргы сорулгаларның дугайында илеткелди райкүүском даргазы эш Ангырбан кылган.

Тудуг ажылының талазы-биле эрткен чылын район элээн чедишкиннинг болганын илеткелчи демдеглээн. Мал ажылының болгаш культура-амыдыралдың тудугларының планы күүсетинген.

Районнуң колхозтарында тудуг талазы-биле «Тиилелге» болгаш «Мурнакчы» колхозтар чуртталга бажыңнарының, мал кажааларының тудугларын хуусаа бетинде тудуп дооскан. Колхозтарда мурнакчы тудугжулар хүн-бүрү өзүп турар. «Мурнакчы» колхозта чаланыкчы Сайчай-оол 4 чыл иштинде тудуг бригадазынга идепкейлиг ажылдап, ажыл нормазын хүн-бүрүде 175—200 хуу күүседип келген. Ол ышкаш Молотов аттыг колхозта эш Анай туйбу бүдүрериниң, Сталин аттыг колхозта тудуг бригадири эш Чымба тудугнуң шалыпчылары болуп турар.

1955 чылда тудуг ыяжын белеткээриниң планын район 22 хуу күүсеткен. Оон иштинде Сталин аттыг, «Мурнакчы» колхозтар тудуг ыяжын кезерлы база сөөртүрүн организастыг чорудуп турар.

Чедишкиннер-биле чертелештир тудуг ажылында бар четпестерни хуралдан тодаргай илереткен. Эрткен чылын Бай-Тайга МТС тудуг материалдарын белеткээринин болгаш сөөртүрүнүң талазы-биле колхозтарга дузалашпаан. Колхозтарда кылдынган тудугларның шынары багай. Бажыңнарның ханазын дооскан болза-даа печкаларын, кладовкаларын болгаш крышаларын кылбайн колхозчуларга чурттаары-биле хүлээдип берип турар фактылар бар.

Районда тудуг киллизиниң эргелекчизи эш Лама-Серен колхозтарның тудугларынга техниктиг дузаламчыны көрүзериниң улуу, харын район төвүнге үргүлчү олуруп, колхозтардан медээ чыырынга өйлежип турар.

Бо чылын тудуг материалын белеткээриниң, сөөртүрүнүң талазы-биле ажыл «Дөц-Терек», «Тиилелге» болгаш Молотов аттыг колхозтарда багай чоруп турар. Ыяш белеткелинде колхозчуларны өске ажылдарже чорудар чүүлдер колхоз баштаар черлеринде бар. Колхозтарда күш-ажылдың сагылга-чурумун, кошкатканының түңнелинде эрткен чылын тудуг бригадаларынга ажылдаза чогуур колхозчуларның чүгле 12—20 хуузу ажылдап турган.

Тудуг ажылынга хереөжен чонну калгаа-биле кириштирер дугайында ажылды колхозтар баштаар черде чорутпайн турар. База мергежилдиг тудугжуларның дуржулгазын бүгү тудугжуларга нептерериин районнуң, колхозтарның удуртукчулары организаставаан.

Бо чылын тудуг планын күүседиринче районнуң бүгү тудугжуларын чөвүлел хуралдың киржикчилери кыйгырган.

С. КҮДЕРЕК.

Кызылда алгы заводунуң кидис идик кылыр цехинин ажылчыны Галина Огаренко шалычы ажылдап, бодунуң коллективинде алдаржып турар. Бүдүрүлге планын ол 160 хуу чедир күүседип турар.

Чурукта: эш Г. Огаренконуң кидис идик дүгүн салып турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Ленин аттыг колхоз чыл келген тудум сайзырап турар

Быдаргай ажыл-агыйдан коллективтиг ажыглагыйның артык күштүүн билгеш, Межегей чурттуг көшкүн араттар 1947 чылда Танды районунга Ленин аттыг көдөө ажыглагый артелин организастаан.

Ленин аттыг көдөө ажыглагый артелинге баштай 20 өреге турган болза, ам 60 ашкан. Бо аразында колхозчу амыдыралга эңгне чугула айтырыг болза, колхозчуларны самдар өглерден культурлуг бажыңнарже шилчидери турган. Ам колхозчуларның 70 хуу хирези чылыг, чырык бажыңнарда чурттай берген. Колхоз төвүнде чуртталга бажыңнарындан аңгыда садыг, эге школа, башкылар бажыңнары, тараа склады, чунар бажың болгаш өске-даа культура амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудуглары туттунган.

1955 чылда Ленин аттыг колхозтуң колхозчулары өглерден бажыңнарже бүрүнү-биле шилчип кирер сорулганы салган.

Колхозтуң тудуг бригадазының бригадири дуржулгалыг бызанчы О. Бадыг-Сагаан колхоз тургустунганындан бээр тудуг ажылын кылып келген. Тудуг бригадазы 1955 чылдың тудуг планын күүседир дээш тудуг материалдарын хайныышкынныг белеткеп турар. Планда көрдүнген тудуг материалындан 400 кубометрни белеткээш, машина оруунче үндүр сөөртүкеш, тудуг участоктарынче трактор-биле сөөртүп турар. Тудуг бригадазының чамдык бызанчылары кылып турар ажылынга мастерлер болуп мергежип турарлар. Чижээ, Сюрюн, Хоор-оол, Көк-оол, Б. Көк-оол олар хүнде ажыл нормазын 110—150 хуу чедир күүседип турарлар.

Колхозчу ажыг-ишчилериниң культурлуг амыдыралы улам-на сайзырап, олардың бажыңнары чугайлыг, арыг-силиг, янзыбүрү бажың хереклериг-биле дериг-тинген.

Колхоз суурду радиожутунган. Колхозчулар Москвадан болгаш областан янзыбүрү сөөлгү медээлерни дыңнап турарлар. Колхоз баштаар чери хову бригадазының кежигүннериниң культурлуг амыдыралын улуг-биле үнелеп көрүп турар. Хову бригадазында «Родина-52» деп радиоприемникти тургускан.

Колхозта партия, комсомол организациялары колхозчу ажыл-ишчилериниң ортузунга агитация-массалыг ажылды эки организастап, агитация ажылын план ёзугаар чорудуп турар. Партия эге организациязы агитаторларының чөвүлел хуралдарын кылып, оларның ажыл планын чугаалажып көрүп турар. Фермаларда болгаш хову бригадазында агитаторлар Нуспай-Шуру болгаш Байыр-оол олар агитация-массалыг ажылды доктаамал чорудуп, мал, чер ажылының мурнакчыларының дугайында болгаш Мальцевтин чер ажылының талазы-биле өөредилгиг дуржулгазының дугайында тайылбырлыг беседаларны, номчулгаларны колхозчулар ортузунда үргүлчү чорудуп турарлар. Бо чылын колхозчу өреге бүрүзү 3—4 чедир чагылгаларлыг. Колхозчулар парлалга чагыылгазының планын 113 хуу күүсеткен.

Колхозтуң мурнуда салдынган чугула сорулгаларны чедишкиннинг күүседиринге артель баштаар черинин болгаш партия организациязының органы «Ленин оруу» хана солун улуг рольдуг болуп турар. Оон редактору эш Самбукай хана солунунга мурнакчыларының дуржулгаларын көргүзүп, колхоз бүдүрүгаазинде күш-ажылдың сагылга-чурумун үрел турар чамдык чалгааларны чидиг-биле шүгүмүүлеп турар.

Бригадаларның болгаш түстүе колхозчуларының аразында социалистиг чарыш колхоз бүдүрүлгезинге бедик үре-түцилелдерни берип турар. Эрткен чылын социалистиг чарышка көрдүнген хүлээлгелер колдуунда-ла күүсетинген.

Колхоз күруне мурнунга хүлээлгелерни күүсеткен. 1954 чылда 9.000 литр сүт саар турган, 13238 литр кылдыр күүсеткен. Мал өстүрериниң планын: мыйыстыг бода малды 100 хуу, чылгы малды —108 хуу, хой, өшкүү—102 хуу, хаванны,—101 хуу күүсеткен. Мал ажылында ажылдап турар колхозчулардан өштер Борбуй-оол, Чөнуй, Шокпуй-оол болгаш өскелер-даа мал бажы өстүрер талазы-биле улуг ажылды кылганнар.

Колхозчу ажыл-ишчилер культурлуг дыштанылгазын чөп ажыглап, кежээки белгүмнерде өөренип турарлар. Эш Младыр-оол пропагандистээн партия өөредилгезинин белгүмүнде 18 колхозчулар доктаамал өөренип турар. Бижик билбестерниң белгүмүнде 22 кижи өөренип турар. Ол белгүмүү башкылап турар Седен уроктарга эки белеткенин, кичээлдерни биллингир эрттирип турар. Ол ышкаш агроном эш Валянскийге удуртурган агротехника, эш Рябоңага удуртурган зоотехника белгүмнериниң ажылы эки чоруп турар.

Артель чүгле 6 чылдарның иштинде чер ажылының талазы-биле улуг чедишкиннерлиг болган.

Колхоз 1947 чылда 200 ажыг га тараа культуралары тараан болза, эрткен чылын 600 ажыг ганы, оон иштинде 525 га кызылтас тараан. Чыл санында-ла бедик дүжүттү ап турар. Хову бригадазының бригадири эш Үдумбараа тараа культураларының дүжүдүн бедидер сорулга-биле совет агротехниканың мурнакчы дуржулгаларын ажыглаан, чылдың на тараа шөлдериниге чүс-чүс тонна өдек ти болгаш хүлүү төп, тарааның чайты ажаалгазын үлегерлиг чорудуп келген.

Колхоз бо чылын муң га тараа культуралары тарыыр, белеткел ажылын эки чорудуп турар. 500 га күр чер, 200 га ангыс андартынган. 120 тонна кызылтас, 15 тонна сула болгаш өске-даа тараа культураларының үрезинин уруп алган.

Агроном эш Валянскийниң удуртулгазы-биле тараа шөлдериниге өдек, хүлүү төп турар. Дарганнар Седен-оол, Кунда-жап олар часкы тарылгага хереглетинер чепсек-хереклериниң септелгезин эки шынарлыг чорудуп турарлар.

Колхоз бүдүрүлгезинде кызымаккай ажыдаан турарларның саны өзүп турар. Колхозчу Доскалгоол 1954 чылда 500 ажыг, Сенгин—150 ажыг, Адыяа өгбүлези-биле кады 1200 хире күш-хүнү ажылдап алганнар. Колхозчулар эрткен чылдың күш-хүнүнге дыка хөй тараа алганнар.

1955 чылдың планныг сорулгаларын чедишкиннинг күүседир дээш чаа чыл эгелээри билек бригадалар болгаш колхозчулар аразында социалистиг чарыш салып алган хайныышкынныг ажылдап турарлар.

В. ТҮМЕТЕЙ.

Көдөө суурларны чаа кинолар-биле хандырар

Тес-Хем районнуң Берт-Даг сумузунда киноустановка ажылчы чоннуң негелдезин ёзугаар кинону үнүүрүп турар. Чоп кинону улуг сонуургалыг-биле көрүп турар.

Ындыг болза-даа, районнуң культура киллизинден, областың культура эргелелинден, эң ылангыя областың кинопрокат конторазындан көдөө суурларда киноустановкаларны чаа кинолар-биле хандырбайн турар. Чаа кинолар колдуунда-ла область болгаш районнар төптеринде үнүп, көдөө суурларга хаая кээп турар.

Берт-Даг киноустановканы областың культура эргелели чугула материалдар болур кывар, чаар материалдар-биле үзүктелиишкиннинг хандырыш, киноустановканың септелгедерилгезинге хереглээр акча хөрөнгү бербейн турар. Ынчангаш киноустановканың оран-бажыңы соок, кино үнүүрер аргажок болуп турар.

Көдөө киноустановкаларны чаа кинолар-биле, чугула материалдар-биле үзүктел чок хандырар херек.

Киномеханик Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында шиитпирни даштыкыда канчаар көрүп турары

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

БЕРЛИН. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Чарлыын Герман Демократтыг Республиканың чонунуң бүтү кезектери иаин-биле чүүлдүг деп көрүп турар.

Мюхельниин (Галле округ) 4500 даг-жылары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунче чагаа чоруткан, ол чагаада Германия-биле дайынны соксатканы дээш Совет Эвилелиинге олар өөрүп четириш турар.

Висмарда «Матиас-Тезен-верфт» деп судно тудар черниң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары боттарының митингизинге Чарлыкка чаңгыс эп-сеткиллиг байыр чедиргеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыынга өөрүп четириишкинни илереткен хөй санныг чагаалар ГДР-ниң чонундан Совет Эвилелиниң Герман Демократтыг Республикада элчин черинге болгаш консуль төлөөлекчилеринге кээп турар.

Германияның национал-демократтыг партиязының төп баштаар чери январь 26-да Берлинге болдунуң түскай хуралынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң шиитпирин чүүлдүг деп көрген деп «Национальцейтунг» солун дыңнадып турар. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалының доозулганы Германияның тайбың каттыжыышкынынга болгаш бүтү Германия-биле тайбың кереэни чарарынга арганы берип турар деп национал-демократтыг партиянын төп баштаар черинин медеглелинде чугаалап турар. Совет Эвилелиниң бо чаа таныңга ынакшылдыг базымы бүтү немец улустуң эргеажыктарынга дүгжүп турар.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН. Кыдаттың бүтү төп солуннары январь 27-де бирги арыннарынга Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыының сөзүн улуг эгелер-биле парлаанар.

Чарлыктың сөзүн Кыдат Улус Республиканың радио станциялары база ламчыткан.

ШАНХАЙ. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын Шанхайның бүтү солуннары парлаанар.

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын польша солуннар кеску черлеринде парлаанар.

Совет чазактың ол шиитпирин парлавышаан, «Глос Працы» солун «Тайбынның политиказының илерээшкини» деп эгелиг чүүлүнде бижип турары болза:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы Европага харылзааларны чогумчударынга болгаш сегидеринге чүткүл-биле долдунган. Ол бистиң дивизиске тайбыңны камгалаарынче болгаш быжыглаарынче угланган. Ол шиитпир болза, ооң-биле кады Советтериниң чуртунуң хажык чок баштаң турары политиканың бодунуң хуузунда хөрөөн шиитпирээринче улустарының чүткүлүн хүндүлеп көөрүнүн политиказының херечизи болуп турар.

Совет Эвилелиниң чаа базымы чайгылып турар хөй-хөй немецтериниң карактарынга оларның күрүнеги кандыг оруктап тайбың амыдыралче чедирерил база -ол күрүнеиниң чарлыышкынын быжыглаарының айылы болгаш дайын катастрофазының айылы кайда чаштынып чыдарыл деп чүвени ажыдып берип турар болгаш оларның билиринге дузалаар.

Париж дугуржулгаларын бадылаштар таварылгада Германияның тайбың катап каттыжыышкынын үр чылдарда узамдыктырарының демдээ, коргунчуг өлүрүкчү дайынның айылының демдээ болур. Аная удурланыштыр совет политика өске улустарның аразында анаа хамааржыр черни өөлөөр чаңгыс аай тайбыңга ынакшылдыг герман күрүнени турүзар арганы ажыдып турар. Барыын талакы күрүнелериниң болгаш герман милитаристериин немец улуска онаштырар деп турары дугуржулгалар дайын байдалын XX вектиң төнчүзүнге чедир узадырым көрүп турар. Дайын байдалының чогумча чок байдалын чок кылырының үеэ келген деп Совет Эвилели бодунун талазындан медеглеп турар болгаш Германияның байдалын чогумчалыг болдурары-биле бүтү күженишкинин салып турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын румын солуннар калбаа-биле дыңнадып турар. Солуннар ол Чарлыкты төөгүлүг улуг ужур-дузалыг документ кылдыр, тайбынны база Совет Эвилели биле Германияның улустарының аразында найыралды быжыглаарының оруунга чаа базым кылдыр үнелеп турар.

Дайын чорудулгазын соксаткан үеден бээр 10 хире чыл эртее-даа, Германия ам-даа чарлыышкынның байдалында турун турарын болгаш тайбын кереэ чок болуп турарын сагындырбышаан, «Скынтейя» солуннуң мурнуку үүлүнде бижип турары болза:

Төөгүде шак ындыг үдек-бужар байдалдың чылдагааны эки биллингир. Ол болза, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның империалистиг реакциязының шагдан бээр чорудун турары политиканың, Каттышкан Штаттарның баштап турары Германияның чарлырынче, герман милитаризмниң катап төрүүнеринче болгаш Барыын Германияны агрессчи шериг блогунче элдепип киирериниче угланган политиканың түңнелидир.

Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы ССРЭ-ниң чаа, тайбың эгелекчи чоруун илередип турар, ол тайбың демократтыг үндезиннерге Германияның чаңгыс-аай чоруун катап тургузарының хөрөөнге герман улуска дуза көргүзеринге Совет Эвилелиниң чайгылыш чок күзел-соруун илередип турар деп солун оон ынай бижип турар. Румынияның ажылчы чоннары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыынга боттарының сеткил ханганын илередип Совет Эвилелиниң ол тайбынга ынакшылдыг актызы Германияның тайбың каттыжыышкынының хөрөөнге, тайбының болгаш улустар аразының айылы чок чоруунуң хөрөөнге үнелиг салышкын болур дээрзинге идеген турарлар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң январь 25-теги Чарлыын болгар солуннарының хөй нуруузу парлап турар. «Отечествен фронт» солуннуң бижип турары болза: ССРЭ биле Германияның аразында дайын байдалын соксаткан чорук советтерман харылзааларны улам ындай быжыглаарынга болгаш хөгжүдеринге, бүтү Европага тайбыңны камгалаарынга төөгүлүг улуг ужур-дузалыг базым болур.

Совет чазактың ол чугула базымы болза, герман улустуң ооң чаңгыс-аай, тайбынга ынакшылдыг болгаш демократтыг Германия дээш демиселинге чаа күштерни бээр.

«Земеделско знаме» солуннуң «Тайбынның болгаш герман улустуң дугайында сагыш салышкын» деп эгелиг чүүлүнде бижип турары болза, ССРЭ биле Германияның аразында дайын байдалын соксаткан чорук күрүнелер аразында харылзааларны чогумчудуп таарыштырарынга чаа тодаргай базым болур.

И. Дикманның медеглели

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының президиумунуң даргазы И. Дикман Германия-биле дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыынга хамаарыштыр демдеглээни болза, тайбыңны быжыглаарынче угланган Совет Эвилелиниң бо чаа базымы Герман Демократтыг Республиканың бүтү чонунуң ханы өөрүшкүлүг күзел-соруунга утуктаан турар болгаш чүүлдүг деп көрдүнген турар. Ол Чарлык болза, бистиң чуртувустуң барыын талазында чурттап турар немецтерге Совет Эвилели—бүтү герман улустуң амыдыралчы национал эргеажыктары дээш бодунуң аксеткилдиг ажыл-чорудулгазы-биле демисежип турар, гитлержи дайынга тиилеп үнген карачаңгыс чурт болур деп чүвени билип алырынга дузалаар деп ол чугаалаан.

(СЭТА).

Улус демократиязының чурттарында

Чаа Пекин

ПЕКИН. Чан Кай-шиниң реаксылыг болүүнүң туразында аажылаашкынындан Пекинин хостааныың хүнүнден бээр 6 чыл болганы 1955 чылдың январь 31-де болур.

Найыслалдың тудуларында ажыл бүрүн долу чоруп турар. Заводтарның, фабрикаларның чаа-чаа корпустарының, хөй каът чурталга бажыннарының, күрүне албан черлериниң, гостиницаларның, кино театрларның болгаш дээди өөредилге черлериниң бажыннарының тудуушкуну дооступ турар. 6 чылдың иштинде Пекинге ниитизи-биле 10 миллион дөрбелчин метр ажыг чурталга шелу туттунган. Хоорайның ниити чурталга фондузун хосталга мурнундагы үеэ-биле деңнээрге 50 ажыг хуу көвүдөөн.

Пекиниң чүс-чүс километр кудумчулары асфальтылатыынган. Хоорайның суг дамчыдылгазының болгаш канализация четкизи дыка калбарган. Кудумчуларда, садтарда, парктарда 11 миллион ыышты олуртган. Найыслалдың кыдыгларында культураның болгаш дыштанылганың чаа 4 паркы тургустунган.

Пекин—чурттуң культура амыдыралының улуг төвү. КУР-нуң Эртемнер академиязы, академияның эртем-шинчилелдиң янзы-бүрү албан черлери, чуртта эң улуг, 4 миллион ажыг томнарлыг болуп саналының турар күрүнениң Пекин библиотеказы ында туруп турар. Пекинде 14 солуннар болгаш 188 журналдар парлатынып үнүп турар. 1954 чылда Пекиниң ном үндүрер парлалга чери 217 миллион кезек тиражтыг номнарны үндүрген.

Пекинни хостаарынга чедир 9 институттар болгаш университеттер бар турган. Ам олар 27. Барыын талакы районда университет хоорайжыгажы тургустунуп турар. Мында металлургия, нефть, геология, ужар-чүүл болгаш дээди өөредилге черлериниң өске-даа бажыннары тургустунган. Эртемнер академиязының чаа бажыны туттунуп турар.

1954 чылда найыслалдың эге школаларында өөренип турар уругларның санын 1948 чыг-биле деңнээрге ийи чартык катаптан, ортумак школаларда — ийи катап көвүдөөн.

Улус эргечагыргазыныы чылдарында чоңнуң материалдыг чаагай байдалы болгаш садыг алыр аргазы дыка өскен. Пекиниң 17 улуг будурулгелериниң медээзи-биле алырга, 1954 чылда ажылчыннарның ажыл телевирин 1949 чыг-биле дөмейлээрге 103 хуу өскен. Ажылчыннарның кадык камгалалын эки-жидер талазы-биле хөй ажылды кылган. 1954 чылда Пекиниң эмнелгелеринде орунналрның саны 1949 чылда турганындан ийи катаптан хөй немешкен. 1954 чылда Пекинге 1100 орунналрлыг элээн каш чаа эмнелге черлерин, оон иштинде «Тунжень» эмнелгезиниң бажыңын, уруглар эмнелгезин болгаш өскелерни туткан. Чоокку үеде 800 орунналрлыг база бир чаа улуг эмнелге чери ажыттынар. Хоорайның будурулгелериниң чанында 113 поликлиникалар ажыттынган.

(СЭТА).

КУР-да капитал тудуушкуну

ПЕКИН. Капитал тудуушкунунуң сорулгаларынга холбаштырган мурнуку үүлүнде «Женьминьжибао» солуннуң демдеглеп турары болза, 1955 чыл бирги беш чылдың капитал тудуушкунунуң планын күүсеериниге шиитпирлиг чыл болур.

1955 чылда капитал тудуушкунунуң хемчээли эрткен чылдың деннелинден 40 хуу чедир улгадыр. Совет Эвилелиниң дуаламчызы-биле туттунуп турар 141 үлетпүр будурулгелериниң кирип турары, чамдык заводтарның, шахталарның болгаш электростанцияларның тудуушкунунуң эрткен чылын эгелээн ажылдары калбак хөгжүлдени алыр.

Аньшань чоогунда турар Цюньшань дагларынга бо чылын дагдан казар үүлдерни тывар элээн каш улуг будурулгелер болгаш фабрикалар туттунган турар.

1955 чылда чылыг күжү-биле ажылдаар 30 хире электроцентральдар болгаш гидростанциялар ток берип эгелээр. Заводтарны, шахталарны болгаш өске-даа хереглекчилерни электроэнергия-биле хандырары-биле ол электростанцияларынга бедик вольтылыг 10 шугумнар тургустунган турар.

Дежир орук болгаш суттарылга тудугларынга капитал ажылдарының хемчээли өзер. Чурттуң нефтилиг черлериниң разведка ажылдарының планы барык-даа үштүң ийизи хире улгадыр.

(СЭТА).

1954 чылда Болгарияның улус ажыл-агыйының планының күүселдезинин түңнелдери

СОФИЯ. 1954 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин планының күүселдезинин түңнелдериниң дугайында Министрлер чөвүлелиниң чанында Төн статистика эргелелиниң дыңнадыын январь 27-де дыңнаткан.

Ниити продукцияның будурулгезинин чыл планын үлетпүр 101,7 хуу күүсеткен деп дыңнадыгда чугаалап турар.

1953 чылга деңнээрге үлетпүрүн ниити продукциязы 1954 чылда 8,7 хуу өскен. 1954 чылда 1953 чылга деңнээрге, электроэнергиязының будурулгези 11 хуу, хөмүр даш тывыжы—7 хуу, шой будурулгези — 17 хуу, станоктар будурулгези — 35 хуу, ишти кывар үүлдүң шимчедикчилериниң — 8 хуу өскен болгаш оондаа өске.

Аъш-чем продуктуларының будурулгези дыка улгаткан.

1954 чылда көдээ ажылгагыйның материал-техниктиг базазы өскен болгаш быжыккан. Көдээ 2700 ажыг чаа тракторларны (оң беш аът күжүнге шилчидерге), 534 тараа комбайннарын болгаш көдээ ажылгагыйның өске-даа хөй санныг машиналарын алган. МТС-териниң кылганы хову ажылдарының ниити хемчээли 10 хуу улгаткан. Көдээ ажылгагыйның кол ажылдары чедиишкиниг күүсетинген. 1954 чылда малдың баш саны көвүдөөн, оон продуктулуг чоруу өскен.

Демир орук транспорту сөөртүлге планын 101,8 хуу күүсеткен.

Дунай хемни кежир көвүрүг, күрүнеиниң Карл Маркс аттыг сода заводу, Александр Стамболийский аттыг суг шыгжамыры, «Росица-1» деп гидроэлектростанциязы болгаш «Студена» база Георгий Димитров аттыг гидроэлектростанциялар болгаш өске-даа ол ышкаш ындыг улуг-улуг тудуглар ажыглалга кирген. Чурттуң электростанциязының күчүзү 12,5 хуу өскен.

1954 чылда чурталга тудуунга капитал салышкыны 1953 чылдың деннелинден 78,1 хуу улгаткан.

1954 чылда боттандырып чорутунган өртекчериниң дөртку чиигелдезинин түңнелинде чон күрүне болгаш кооператив магазиннериниң бараанар садын алышкынынга 1 миллиард лев ажыг түңнүн олча-ажыын алган.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның санының өскенин, күш-ажылдың будурукчулуунун бедөөнин база ажылчоннарның материалдыг болгаш культурлуг чазагай байдалының экижээнин дыңнадыгда демдеглеп турар.

(СЭТА).

ВДР-де демир оруктар тудуушкуну

ШАНХАЙ. Вьетнамның телеграф агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, кыдат ажылчыннарның болгаш тускай эртемниглериниң идепкейлиг дузаламчызының ачызында Ханой биле Фулан-Тупту (Соңгу Вьетнамның Бак-Жианг можузу) харылзаштырып турар демир оруктуң катап тургузуушкуну доозулган.

Январь 30-де ол демир орук шугуму доктаамал чоруушкунга ажыттынган турар.

(СЭТА).

Чаа Зеландияның даштыкы херектер министриниң медеглели

ЛОНДОН. Вашингтондан Рейтер агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга Чаа Зеландияның даштыкы херектер министри Макдональд Чаа Зеландияның чазаа Тайвань-биле холбаалыг болуушкунарже Чаа Зеландияны кир тырта берги дег кандыг-даа хүлээлгелерни бодунга алырын бодавайн турар деп медеглээн.

(СЭТА).

Совет Эвилели-биле болгаш Кыдат биле дипломаттыг харылзааларны катап тургузар дээш Токиода конференция

ШАНХАЙ, январь 26. ССРЭ-биле болгаш КУР-биле Японияның дипломаттыг харылзааларын катап тургузар дээш январь 25-те Токиода ниити-национал конференция ажыттынган деп япон радио дамчыткан. Ында Японияның экономиктиг болгаш политиктиг болүктериниң 150 төлөөлекчилери олуржуп турарлар.

ССРЭ-биле болгаш КУР-биле Японияның дипломаттыг харылзааларын таарыштырар дээш национал чөвүлеллиг чиигине секретары Мадзима конференцияга илеткел кылган.

Конференцияның киржикчилери демократтыг лагерьниң чурттары-биле садыг харылзааларын хөгжүдеринче япон улустуң калбак кезектериниң күзел-чүткүлүн илеретпишаан, япон чазак япон-совет экономиктиг чөвүлел хуралды чыылдырарынче тодаргай базымнарны кылырын негээн. КУР-нуң садыг төлөөлерин Японияже чалаар дугайында саналды конференция деткээн.

(СЭТА).

Англияның общиналар палатазында

ЛОНДОН. Англияның даштыкы херектер министри Иден январь 26-да общиналар палатазынга чүве чугаалап, президент Эйзенхауэрниң кыдат улустуу болур Тайваньны болгаш Пэнхуледао ортулуктарны «камгалаар» сорулга-биле АКШ-тың чепсектиг күштерин ажыглаар талазы-биле аная бүрүн эргелер тыпсыр дугайында негелдезин чүүлдүгүнүн, ынчангаш чүвениң ужурун ол чорук Кыдат Улус Республиканың тускай хамаарышпас эргелериниге кыжанмайн турар кылдыр көргүзерин орадашкан. Оон түржүк ол ортулуктар Кыдат Улус Республиканың болуп турары кандыг-даа чигинишкиннерни болдурбас болгаш улустар аразының дугуржулгаларыг-биле бадыткатынган турбуже, Тайвань Кыдаттың кезин болуп болур бе деп дорт айтырыгга харылаарындан ол ойталаан.

Пресс Ассошиэйшн агентилелиниң дыңнадынын ёзугаар алырга, оппозициянын баштыны Эттли болза Иденнин чугаазын буруу шаппышаан, АКШ-тың президентизиниң айыттынган негелдезин болгаш америк конгресстиң палаталарының бирээзинин үндүрген шиитпирин Кыдаттың иштики херектеринге ажык чаржалажыышкын кылдыр көргүскен. «Тайвань болгаш ортулуктар дугайында айтырыг дээрге хамааты дайынга шуут чаржалажыышкын деп чүве тодаргай-дыр. Ол дээрге Каттышкан Штаттарның үүлгедин турар хөрөө деп чүве тодаргай-дыр» деп ол чугаалаан.

Дайын чорудулгаларын болдурбазының болгаш тайбың таарыштырылганы чедип алырының эргежок чугазын барымдаалаан, Кыдат болза Каттышкан Нациялар Организациязында анаа хамаарышкан олутту эзлеп алыр ужурлуг деп чүвени Эттли бодунун чугазынга онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республиканың иштики херектеринге АКШ-тың каржы чаржалажыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың төлөөлекчилер палатазы президентиге «Формазының болгаш Пескадор ортулуктарның айыл чок чоруун хандырар болгаш оларны камгалаар талазы-биле» америк чепсектиг күштерни бодунун көргени-биле ажыглаарын чепшээреп турар резолюцияны далаш-биле чүүлдүг деп көрген.

Тайваньны болгаш Пэнхуледао ортулуктарны улам ындай өөлөөрин хандырар дугайында эвес, харын президентиге эң хөй түрүн эргелерни тыпсырының дугайында чугаа чорун турар деп чүвени америк парлалга демдеглеп турар.

Парлалганың дыңнатканын ёзугаар алырга, бо айтырыг талазы-биле президент Эйзенхауэрниң тускай чагаазын дугайты төлөөлекчилер палатазының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының хагдынчак хуралынга Даллес чүве чугаалап турган, президентиниң дилеп турар түрүн эргелери Кыдаттың курган чер девискээринге улур дайын чорудулгаларын кылыр дээни ол бе дээрзинин дугайында айтырыгга ийе деп харылаан.

АКШ-тың ол чаа акциязы Нью-Йорк биржазынга өртек-үнелиг саазынларның үнелерин дораан-на дыка бедиткен. Саматеттарны болгаш чепсегленишкиннерин өске-даа хевирлерин бүдүрүп турар корпорацияларның акцияларының өртектери онза илертей бедөөн.

(СЭТА).

Парижте оонак садыгжыларның болгаш ус-дарганнарның массалыг митингизи

ПАРИЖ, январь 26. «Садыгжыларны болгаш ус-дарганнарны камгалаар эвилелдиң» инициативазын ёзугаар чыылдырган оонак садыгжыларның болгаш ус-дарганнарның Парижке массалыг митингизи болган. Митингиге Францияның бүтү булуннарындан келген 100 муң хире кижи олурушкан. Хуралдың киржикчилери Мендес-Франстың чазаның үндүрүг болгаш экономиктиг политиказынга удурлаарышкынны илереткен.

«Садыгжыларны болгаш ус-дарганнарны камгалаар эвилелдиң» негелдеери парламентиниң бүтү болүктериниге адрестээн чагаада киртинген.

Ынчалзажок ол негелдеерни парламентиниң бүтү болүктериниң иштинден чугаалаан. Ол Коммунистиг партияның парламент болуу деткээн.

Радикалдарның болгаш МРП партияның парламент болүктериниң харылары аажок быдамыргай болгаш туманналчак болган. Социалистериниң болгаш «социал республиканчыларның» парламент болүктери кандыг-даа харыны бербээннер.

«Үндүрүг талазы-биле ажыл соксадышкынын» чарлаар дугайында, толаргайлаарга оонак садыгжыларның болгаш ус-дарганнарның негелдеерин хандырбаан шагда үндүрүг төлөөриниден ойталаар дугайында шиитпирни ол митингге хүлээп алган.

(СЭТА).

Бирмада чанкайшичи дээрбечилернин идепкейжип турары

ДЕЛИ. Бирманың девискээринде турар чанкайшичи дээрбечилер сөөлгү үеним дургузунда боттарының үүлгедиглерин күштеллирип турар.

Пресс Траст оф Индиа агентилелиниң Рангунда корреспондентизиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, январь 16-да гоминданчылар Кенг-Буинг-Тачилек чазаг-ныг оруунга кедег тургусканнар, ол кедээшкинге Бирманың чепсектиг күштериниң дээди командылакчызы Бо Не Вини камгалап чораан шеригниң чүк машинаны таварышкан. Оон түңнелинде бир бирма солдат өлүрткен.

«Блитц» деп индий солун Гонконгдан алдынган медээни парлаан, ында чугаалап турары болза Бирмада турар гоминданчы шериглерге улур калбак шавархалдаашкынны 1955 чылдың чазынында бирма чазактың эгелээр деп турары-биле холбаштыр Тайваньда гоминданчы болук күштүү-биле дувреп турар. Ол шавархалдаашкынның түңнелинде Чан Кай-ши континентиже (дипче) халыыр трампилин чидирип болур деп Тайбэеде улус сестип турар.

Ам болур деп турар бирма халдаашкынның дугайында айтырыгны гоминданчыларның дээди командылалының төлөөлекчилери биле америк төлөөлекчилериниң аразынга чажыт байдалга чугаалажып көрген. Бирмада гоминданчы шериглериниң туружун быжыглаар төлөөде, соңгаарлатының болбас хемчеглерни боттандырар деп шиитпир хүлээп алдынган. Ылаңгыя, Тайваньдан солдаттарны болгаш офицерлерни немей чорудары планнатынган.

Рангунда үнүп турар «Нейшн» солуннуң дыңнатканы болза, Бирмада турар чанкайшичи дээрбечилериниң составында американнар база бар.

(СЭТА).

Францияда үерлээшкин

ПАРИЖ, январь 24. Маркада болгаш Сенада сугнуң деңнелиниң көдүлүүрү үргүлчүлевишаан турары Париж районунга халаптыг үерлээшкинни таварыштырып турар. Сугнуң базымышкыны-биле хөй-хөй черлерге түр моондактарны болгаш чалдарны үрегдээн, суг хөме алган район 100 километр чатты берген болгаш чурттакчылыг 300 хире черлерни хаара туткан. Үерлээшкиниң уржуундан үлетпүрүн 200 будурулгелери хагдынган. 100 муң ажыг ажылчыннар ажыл чок арткан. Чазаглыг чүс-чүс оруктар сутта алыскан, демиг-орук шимчээшкини доктааган.

Парижтиң бодунга суг чамдык метроларның иштинче кире берген. Парижтиң элээн каш округтарының хөй-хөй квартиралары — үерлээшкиниң айылында. Сенада сугнуң деңнели улам бедип турар. Камгалал бригадаларын организаторларынга хоорай чагырганларының баштынары болгаш депутат коммунистер улуг рольдуг болуп турар, олар сутта алыскан районнардан чонну көжүрерине чурталганың түр черлерин, чемненилге болгаш эмнелге пунктуларын тургузарынга боттары киржип турар.

(СЭТА).

ШВЕЦИЯ—ССРЭ

Классиктиг хүрештиң талазы-биле улустар аразының эш-хуу ужуражылгазы

ЛЕНИНГРАД. Январь 24-те күрүне циркинге классиктиг хүрештиң талазы-биле улустар аразының эш-хуу ужуражылгазы болган. Швецияның ийиги чыынды командазы Совет Эвилелиниң бирги - чыынды командазы-биле маргышкан.

Хевис кырынга болган бүтү 8 хүреш солун, чидиг демиселге эрткен. Совет Эвилелиниң спортсменнери 7:1 санныг болуп, тиилелгени чедип алганнар.

(СЭТА).

Редакторнуң ораалакчызы М. Л. ДЕЛЕГ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 3—62; редакторнуң ораалакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллдистериниң болгаш бухгалтерияның—3—65, харыысалгалыг секретарьның 4—98, иштики информация, чагаа үлетпүр транспорт киллдистериниң—3—88.

ТС—01533

Культура эргелериниң типографиязы